



United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

A globális felelősségvállalásra nevelés

TÉMÁK ÉS TANULÁSI CÉLKITŰZÉSEK



A mű eredeti címe:

Global Citizenship Education TOPICS AND LEARNING OBJECTIVES

Kiadta az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete
(7, place de Fontenoy, 75352 Párizs 07 SP, Franciaország) 2015-ben

© UNESCO 2015

ISBN 978-92-3-100102-4



Ez a kiadvány nyilvánosan elérhető a Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CCBY-SA 3.0 IGO) licenc alatt (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>). A kiadvány használatával a felhasználók magukra nézve kötelezően elfogadják az UNESCO nyílt hozzáférésű repozitóriumának használatára vonatkozó feltételeket (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

A kiadványban alkalmazott megnevezések és az anyag bemutatása semminemű véleményt nem tükröz az UNESCO részéről bármely ország, tartomány, város vagy terület, vagy azok hatóságai jogállását illetően, sem pedig azok határainak és határvonalainak megállapítására vonatkozóan.

A kiadványban szereplő vélemények a szerzők véleményei, amelyek nem feltétlenül egyeznek az UNESCO nézeteivel, és semmire sem kötelezik a szervezetet.

Borítókép: © Shutterstock/mama_mia

Képek: 12–13. o., 20. o., 44–45. o. © Shutterstock/Danylo Staroshchuk

Grafikai tervezés: Aurelia Mazoyer

Magyar nyelvű kiadás:

A globális felelősségvállalásra nevelés. Témák és tanulási célkitűzések

ISBN 978-963-7364-07-5

Kiadta:



UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága

Fordította és lektorálta:
AMPLEXOR Kft.

Szerkesztette és tördelte:
Duna-Mix Kft.

Budapest, 2017

A globális felelősségvállalásra nevelés

TÉMÁK ÉS TANULÁSI CÉLKITŰZÉSEK

Tartalomjegyzék

Előszó a magyar nyelvű kiadáshoz	5
Kiegészítés a kiadvány magyar nyelvű megjelenéséhez	7
Előszó	10
Köszönetnyilvánítás	11
1. Bevezetés	13
1.1 Mit jelent a globális felelősségvállalásra nevelés?	14
1.2 Hogyan készült ez az útmutató?	17
1.3 Kinek szól ez az útmutató, és hogyan használható?	18
2. Útmutató – a globális felelősségvállalásra nevelés tanulási tartalmi elemei	21
2.1 Területek	22
2.2 Eredmények	22
2.3 Tulajdonságok	23
2.4 Témák	24
2.5 Célkitűzések	25
2.6 Kulcsszavak	26
2.7 Útmutató mátrix	26
3. A globális felelősségvállalásra nevelés végrehajtása	45
3.1 Hogyan integráljuk az oktatási rendszerekbe	46
3.2 Hogyan valósítsuk meg az órán	51
3.3 Hogyan értékeljük a tanulási eredményeket	56
Mellékletek	59
1. melléklet: Válogatott online gyakorlatok és források	60
2. melléklet: Bibliográfia	66
3. melléklet: A gyakorlati tesztelésben részt vevők felsorolása	72

Táblázatok jegyzéke

A. táblázat: Általános útmutatás	26
<hr/>	
B. táblázat: Témák és részletes tanulási célkitűzések	28
B. táblázat: Témák és részletes tanulási célkitűzések	30
B.2. téma: A közösségek interakcióját és kapcsolódását érintő kérdések helyi, nemzeti és globális szinten	31
B.3. téma: Mögöttes feltevések és erőviszonyok	32
B.4. téma: Az identitás különböző szintjei	33
B.5. téma: Különböző közösségek és kapcsolódásuk módjai	34
B.6. téma: Máság és a sokféleség tisztelete	35
B.7. téma: Az egyénileg és kollektíven végrehajtható fellépések	36
B.8. téma: Etikailag felelős viselkedés	37
B.9. téma: Szerepvállalás és cselekvés	38
<hr/>	
C. táblázat: Kulcsszavak	40

Az ábrák jegyzéke

1. ábra: A globális felelősségvállalásra nevelés alapvető koncepcionális dimenziói	15
<hr/>	
2. ábra: Hogyan használjuk a pedagógiai útmutatót országszinten	18
<hr/>	
3. ábra: A legfontosabb tanulási eredmények	22
<hr/>	
4. ábra: A legfontosabb tanulói tulajdonságok	23
<hr/>	
5. ábra: Témák	25

Előszó a magyar nyelvű kiadáshoz

Globális felelősségvállalásra nevelés sikeréhez elkerülhetetlen mindhárom szó értelmezése.

A nevelés az oktatással szorosan összefügg. Nevelni lehet szavakkal, tettekkel és viselkedéssel, nevelni lehet a jóra, de nevelni lehet a rosszra is. A nevelésnek alapvető formája az érett, felelős személyiség kialakítása érdekében végzett önnevelés is.

A nevelésnek leggyakoribb formája a szülők, nagyszülők munkája a családban, és a pedagógusok munkája az osztálytermekben és azokon kívül. Szülők, nagyszülők alakítják ki a következő generáció viselkedését, szokásait mindjárt az élet kezdetén. Az óvónők, tanítók, tanárok sorban kapcsolódnak be a nevelés folyamatába. Korunkban, a digitális világ robbanásszerű kibontakozása okozta felfordult világban a fiatalok nevelhetik az idősebbeket, például az informatikai eszközök célirányos használatára.

A mindennapokban, a „felnőttek világában” gesztusokkal, kimondott vagy ki nem mondott szavainkkal, tettekkel, viselkedéseinkkel, az utcán, a villamoson, a metróban, a boltban, a munkahelyen mindannyian neveljük egymást.

A jelen kiadvány tanácsokat, módszereket nyújt a felelősségvállalásra történő neveléshez. A kérdés rögtön felmerül, vajon felelőtlené vált az emberiség, és ezért kell most hangsúlyozni a felelősség vállalását, vagy akkora a tét, hogy a felelősség vállalásának eddig megszokott formája és mértéke már nem elegendő.

A felnövés során a felelős magatartás az egyénnel indul, majd a felelősség vállalás, kiszélesedik a családban, az iskolában, a szűkebb, majd egyre tágabb környezetben is. A maga körében mindegyikre nagy szükség van. A csúcson a felelős egyén áll, aki képes számolni tetteinek következményeivel. A felelős személy megerősítve látja, hogy a történések nem csak másoktól, vagy a külső körülményektől, hanem nagy részben tőle függenek. Ez a helyzet, a felelős egyén helyzete nem valósítható meg könnyen, mert azt egyedül kell megteremteni és fenntartani. A többi szinten a társak segítségére lehet számítani. Szerencsére az egyéni és a családméretű felelősség vállalás számos elemét minden további szinten alkalmazni tudjuk, vagyis a felelősségi szintek sokszorosán összekapcsolódnak. A felelősséget vállalni tudó és akaró egyén, a felelős nagyszülő, szülő és gyermek, a felelős tanár és diák, Magyarország felelős polgárai, mind részei egy helyi, lokális rendszernek. Ezen az alapon alakulnak ki a tartalmas személyes életutak, erősödik a családi összetartás, szárnyalnak az iskolák és egyre jobb helyé válik az ország.

A tét azonban már túllépett a helyi kereteken – már jó ideje a felelősséget a Föld lakóinak, tudatosan egymásért és a Földért, társadalmi és természeti környezetünkért kell vállalnia –, a felelősség globálissá vált.

A globális szót manapság kiterjedten halljuk. A globus magyarul földgolyó, földgömb, vagyis a FÖLD. A Nap körül keringő égitest, az emberiség jelenlegi lakhelye. Így a globális idegen szó magyar megfelelője: földméretű. A Föld mindannyiunk számára mindennapi realitás, rajta élünk, rajta járunk, a termékeiből, gyümölcsseiből élünk, a belsejéből előhozott kincsekből épülünk. Itt az ideje, hogy amikor a globális szót kimondjuk, akkor nagyon is konkrétan a Földet, az élet forrását, az emberiség közös hazáját értsük. Így a globális felelősségvállalás is gazdag értelmet nyerhet.

A földmértékű felelősségvállalást úgy kell tekintenünk, mint az egyéni, családi, iskolai, városi, országos és nemzeti felelősségvállalás kiterjesztését. Nagy baj lenne, és teljesen hiteltelen lenne a célkitűzés, ha a helyi kötelezettségek tudatos vállalása, és a feladatok elvégzésére való készség nélkül kellene a globális felelősség vállalásra való neveléssel foglalkozni. A földméretű problémák megoldását célzó legjobban megfogalmazott és kipróbált módszerek és technikák sem tudnák pótolni a tudatos személyes felelősséget, amelynek a gyakorlására a szűkebb helyi környezet is számos lehetőséget kínál.

Budapest, 2017. július

Dr. Réthelyi Miklós
az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság
elnöke

Kiegészítés a kiadvány magyar nyelvű megjelenéséhez – a hazai szabályozási keret

A globális felelősségre vállalásra nevelésről szóló kiadványt az UNESCO, az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete 2015-ben adta ki azzal a céllal, hogy útmutatóként információkkal, ötletekkel szolgáljon az iskolák oktatói, a tantervfejlesztők, a képzéseket vezető személyek és a döntéshozók számára a globális felelősségre vállalásra nevelésről.

Magyarország az ENSZ és az EU tagállamként is felelősséget vállal a világban kialakult szegénység és egyenlőtlenségek csökkentéséért, vállalja az ENSZ által 2015 szeptemberében elfogadott Fenntartható Fejlődési Célok, az Agenda 2030 megismertetését, népszerűsítését, és a megfogalmazott célok megvalósításában való részvételét.

A globális felelősségvállalásra és fenntarthatóságra nevelés – az ENSZ által 2000-ben elfogadott Millenniumi Fejlesztési Célokot tartalmazó nyilatkozatot felváltó – Fenntartható Fejlődési Célokot megfogalmazó Agenda 2030-ban, az oktatáshoz köthető 4. alapvető cél egyik alcéljában konkrét megfogalmazást kap, ezáltal minden ENSZ tagország, így Magyarország számára is teljesítendő cél.

A nemzetközi fejlesztési együttműködésről és a nemzetközi humanitárius segítségnyújtásról szóló 2014. évi XC. törvény (a továbbiakban: NEFE törvény) 12. §-a értelmében a külpolitikáért felelős miniszter és az oktatásért felelős miniszter együttműködik a nemzetközi fejlesztési együttműködési és nemzetközi humanitárius segítségnyújtási tevékenység hazai társadalmi támogatottságának növelésében, és ennek részeként a fiatal generáció szemléletformálásában, az önkéntesség szerepének erősítésében és a globális felelősségvállalásra nevelés előmozdításában.

Magyarországon annak ellenére, hogy a globális nevelésnek már számos eleme működik az oktatási rendszerekben, és a Nemzeti Köznevelési Stratégia, továbbá a jelenleg hatályos Nemzeti Alaptanterv is számos ponton ad rá lehetőséget, nincs a globális nevelés alkalmazására vonatkozó rendszerszerű komplex értelmezés, így az nem összehangoltan, nem konkrét célokkal jelenik meg a formális és a nem formális oktatásban. Ezért a *Magyarország nemzetközi fejlesztési együttműködésére vonatkozó szakpolitikai stratégiájáról és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepciójáról (2014-2020) szóló 1182/2014. (III. 27.) Korm. határozat* 1.8. pontja értelmében a külügyminiszter és az emberi erőforrások minisztere közös feladatuként fogalmazta meg annak a koncepciónak az elkészítését, amely a globális nevelés formális oktatásba történő bevezetésére irányul a nemzetközi fejlesztési együttműködés (NEFE) és a nemzetközi humanitárius szakpolitikákkal kapcsolatos tudatosság növelése érdekében. A Külgazdasági és Külügyminisztérium az Emberi

Erőforrások Minisztériumával közösen dolgozta ki a globális nevelésnek és a NEFE ismereteknek a formális és nem-formális oktatásba történő bevezetésének koncepcióját, amely **„a globális felelősségvállalásra nevelésről a formális és nem-formális oktatásban Magyarországon”** címen a 1784/2016. Korm.hat. formájában a Magyar Közlöny 205. számában megjelent.

Javasoljuk, hogy a globális felelősségvállalásra nevelés intézményi szintű megvalósítása során az UNESCO általános, az egész világ országaira vonatkozó kiadványa mellett a magyarországi (1784/2016. Korm.hat) koncepcióban megjelenő konkrét hazai célkitűzéseket és lehetőségeket is vegyék figyelembe.

A globális felelősségvállalásra nevelés és a NEFE ismeretek elsajátítása olyan oktatási szemléletmód, amely abból indul ki, hogy korunk embere már egy globalizált világban él. Nem hagyatkozhatunk kizárólag a hagyományos tantárgyak nyújtotta ismeretekre globális perspektíva, az összefüggések megértése, kritikus gondolkodás, aktív részvétel nélkül. A globális nevelésben olyan kifejezések állnak a középpontban, mint a méltányos kereskedelem, fenntarthatóság, szegénységcsökkentés, interkulturális párbeszéd. Az alapelvek szerint a szociális és politikai összefüggések megértése, az aktív állampolgárok nevelése a legfontosabb cél, olyan fiatalok nevelése, akik tudatában vannak a globális világ strukturális jellemzőinek, társadalmi egyenlőtlenségeinek és igazságtalanságainak, és a képesek saját lehetőségeiket kihasználni ezek csökkentésére.

A globális nevelés igyekszik a tanulóknak olyan szemléletmódot adni, amellyel a körülményeket és problémákat az egész világra kiterjedő kontextusban képesek látni. Így a tanulók vállalva identitásukat, tudatosan alakítják életmódjukat és vállalnak felelősséget önmagukért és embertársaikért. A globalizáció elkerülhetetlen és megállíthatatlan folyamat, de nem irányíthatatlan és nem is szabad megengednünk, hogy olyan erők és folyamatok szabaduljanak el, amelyek maguk alá temethetik az emberiséget. Olyan generációkat kell felnevelnünk, akik jobban átlátják a világot és felelősebben cselekszenek, mint mi.

A globális felelősségvállalásra nevelés központi témái¹:

- Szélesebb látókör kialakítása: az emberi társadalom egységének, a globális interrelációk tisztelete, saját helyük, helyzetük és érintettségük felismerése.
- Az identitás vizsgálata – a kommunikáció fejlesztése: a nevelési módszer lehetővé teszi, hogy az egyén megértse és értelmezze mások és a saját viselkedését, és hogy más szemszögéből is látni tudja a világot.
- Az életmód átgondolása: képessé tenni az egyéneket, hogy felülvizsgálják és átlássák döntéseiket; azok szociális és ökológiai hatását, illetve megértsék a fenntartható fejlődést.
- Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan: a nevelési módszer lehetővé teszi, hogy az egyén a globális társadalom tagjaként cselekedjen és foglalkozzon globális kihívásokkal.

A globális nevelés koncepciója három dimenziót foglal magába:

1. Tartalom

A globális nevelés nem nyújt új tartalmakat, hanem a tantervekben rögzített, a globális fejlesztéshez köthető tananyagot gazdagítja szélesebb látókörrel és összefüggésekkel.

- a globalizációs folyamat ismerete és a globális társadalom fejlesztése,

¹ Marcus, Schulze-Vogel & Schulze (1995). Globales Lernen. Projekte, Prozesse, Perspektiven. Munich: Die Deutsche Bibliothek

- az emberi egység és összetartozás történelmének és filozófiájának ismerete,
- a közösség, a hasonlóságok és különbözőségek ismerete.

2. Készségek

- kritikus gondolkodás és elemzés,
- szemléletváltás, több szemszögből történő elemzés,
- negatív sztereotípiák és előítéletek felismerése,
- interkulturális kompetenciák a kommunikációban,
- csapatmunka és kooperáció,
- empátia,
- párbeszéd,
- komplex problémák, ellentmondások és bizonytalanság kezelése,
- konfliktuskezelés és konfliktusoldás (konfliktus transzformáció),
- kreativitás,
- kutatások elvégzésének képessége, különböző források felhasználásával,
- döntéshozatal,
- médiafogyasztás és –használat,
- a tudomány és az alternatív média olvasatai.

3. Értékek és állásfoglalások

A globális nevelés alapvető célja hogy értékeket, értékrendszert teremtsen és fejlesszen, amelyek a globális ügyek ismeretén valamint releváns készségeken alapszanak, és képessé teszik az egyént felelős globális polgárként megfogalmazott állásfoglalásokra. Ilyen értékek:

- önbecsülés, önbizalom, önmaga és mások tisztelete,
- szociális érzékenység és felelősségérzet,
- környezeti felelősség,
- nyitottság,
- hosszútávú gondolkodás, a jövő generációk iránti felelősség,
- proaktív közösségi tevékenység,
- szolidaritás.

A fent említettek mind fellelhetők a Nemzeti alaptantervben és az arra épülő kerettantervekben is, ezért minden iskola pedagógiai programjának része kell, hogy legyen ezen ismeretek átadása és az ezekhez illeszkedő különböző tevékenységek.

Külgazdasági és Külügyminisztérium
Nemzetközi Fejlesztési és Humanitárius Főosztály

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Köznevelési Stratégiai Főosztály

Előszó

Az UNESCO azóta támogatja a globális felelősségvállalásra nevelést, hogy 2012-ben elindult az ENSZ főtitkárának „Első a globális oktatás” kezdeményezése, amely a három legfontosabb oktatási célja között említette a világpolgárság előmozdítását.

Ez a kiadvány, A globális felelősségvállalásra nevelés: Témák és tanulási célkitűzések az UNESCO első pedagógiai útmutatója a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatban. Létrejöttét kiterjedt kutatás és a világ különböző részein élő szakértőkkel folytatott konzultáció előzte meg. Az útmutató a Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century (A globális felelősségvállalásra nevelés: A tanulók felkészítése a 21. század kihívásaira) című UNESCO-kiadványhoz, és a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos három legfontosabb UNESCO-esemény – a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos technikai konzultáció (2013. szeptember), valamint a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó első és második UNESCO-fórum (2013. december, illetve 2015. január) – eredményeihez nyúl vissza. A valamennyi régióból kiválasztott országok oktatási szereplői a gyakorlatban tesztelték az útmutatót a véglegesítése előtt, hogy meggyőződjenek a különböző földrajzi, szociális és kulturális környezetben való relevanciájáról.

Az UNESCO-nak a globális felelősségvállalásra nevelés koncepcionális alapjait meghatározó, illetve a szakpolitikai és programszintű irányokat biztosító előkészítő munkáját követően a dokumentumot a tagállamok igényeinek megfelelően dolgozták ki, hogy általános útmutatást nyújtson a globális felelősségvállalásra nevelés az oktatási rendszereikbe történő integrálását illetően. Az útmutató javaslatokat tartalmaz azzal kapcsolatban, hogyan alakítsák át a globális felelősségvállalásra nevelés fogalmait gyakorlati, életkornak megfelelő témákká és tanulási célkitűzésekké olyan módon, hogy lehetővé tegyék a helyi viszonyokhoz való hozzáigazításukat. Forrásként kíván szolgálni az oktatók, a tantervfejlesztők, a képzéseket vezető személyek és a döntéshozók számára, de emellett a nem formális és informális környezetben dolgozó egyéb oktatási szereplők számára is hasznos lesz.

A jelenlegi időszakban, amikor a nemzetközi közösségnek meg kell határoznia a béke, a jóllét, a prosperitás és a fenntarthatóság előmozdítására irányuló fellépéseket, ez az új UNESCO-dokumentum útmutatást kínál a tagállamoknak annak érdekében, hogy a különböző korosztályokba tartozó és különböző háttérrel rendelkező tanulók tájékozott, kritikusan művelt, társadalmi kapcsolatokkal rendelkező, etikus és elkötelezett világpolgárokká válhassanak.

Qian Tang, Ph. D.
az UNESCO oktatásért felelős főigazgató-helyettese

Köszönetnyilvánítás

A globális felelősségvállalásra nevelés: témák és tanulási célkitűzések című pedagógiai útmutató az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) megbízásából készült. Az elkészítését Soo Hyang Choi, az UNESCO oktatásért, tanulásért és tartalomért felelős egysége igazgatójának általános iránymutatása mellett Chris Castle, Lydia Ruprecht és Theophania Chavatzia (Egészségügyi és világpolgársági oktatás szekció) koordinálta.

Szerzőként közreműködött Dina Kiwan, a Bejrúti Amerikai Egyetem docense és Mark Evans, a University of Toronto docense. Kathy Attawell és Jane Kalista független tanácsadó szerkesztette a különböző változatokat.

Az UNESCO összehívta a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó szakértői tanácsadó csoportot (Párizs, 2014. június), és szeretné kifejezni köszönetét mindazoknak, akik részt vettek az üléseken és/vagy megjegyzéseket fűztek a különböző változatokhoz: Abbie Raikes, UNESCO HQ; Albert Motivans, UIS; Alexander Leicht, UNESCO HQ; Carolina Ibarra, Universidad de los Andes, Kolumbia; Dakmara Georgescu, UNESCO Bejrút; Carolee Buckler, UNESCO HQ; Dirk Hastedt, IEA; Felisa Tibbitts, a Human Rights Education Associates ügyvezető igazgatója és alapítója; Gwang-Chol Chang, UNESCO Bangkok; Hyojeong Kim, APCEIU (Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding); Injairu Kulundu, Activate! Change Drivers; Jeongmin Eom, APCEIU; Ji Min Cho, KICE (Korea Institute for Curriculum and Evaluation); Jinhee Kim, KEDI (Korean Educational Development Institute); Jun Morohashi, UNESCO Haiti; Kate Anderson Simons, LMTF (Learning Metrics Task Force - a tanulási mérőszámokkal foglalkozó munkacsoport), Brookings; Koji Miyamoto, OECD; Miguel Silva, az Európa Tanács Észak-Dél Központja; Muhammad Faour, York University; Onemus Kiminza, Oktatási Minisztérium, Kenya; Ralph Carstens, IEA; Stephanie Knox Cubbon, Pedagógusok határok nélkül; Tony Jenkins, University of Toledo; Werner Wintersteiner, Klagenfurti Egyetem; Wing-On Lee, Nemzeti Oktatási Intézet, Szingapúr; Yolanda Leyvas, Az Oktatás Értékelésével Foglalkozó Nemzeti Intézet, Mexikó.

Továbbá köszönjük az írásbeli észrevételeket és hozzájárulást: Akemi Yonemura, UNESCO Dakar; Aliénor Salmon, UNESCO Bangkok; Amalia Miranda Serrano, UNESCO Bangkok; Amina Hamshari, UNESCO HQ; Anantha Kumar Duraiappah, MGIEP; Christina Von Furstenberg, UNESCO HQ; Hegazi Idris Ibrahim, UNESCO Bejrút; Hugue Charmie Ngandeu Ngatta, UNESCO HQ; Musafir Shankar, MGIEP; Nabila Jamshed, MGIEP; Operti Renato, IBE. Írásbeli észrevételek érkeztek Margaret Sinclairtól (PEIC - Protect Education in Insecurity and Conflict), valamint szóbeli észrevételek a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó második UNESCO-fórum (2015. január 28–30.) résztvevőitől.

Az UNESCO emellett szeretné megköszönni a gyakorlati tesztelés résztvevőinek a hasznos visszajelzéseket. Köszönet illeti az APCEIU-t (Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding) a koreai pedagógusok által adott visszajelzések koordinálásáért, Fadi Yarakot, a libanoni Oktatási és Felsőoktatási Minisztérium munkatársát a minisztériumi alkalmazottak által adott visszajelzésekért, valamint Marie-Christine Lecompte kanadai, Olivia Flores mexikói és Rosie Agoi ugandai ASPnet (UNESCO Társult Iskolák hálózata) koordinátort, továbbá az említett országok gyakorlati tesztelésben részt vevő iskoláit, pedagógusait és diákjait.

Végezetül köszönetet mondunk Chantal Lyardnak a szerkesztői támogatásért, Aurélia Mazoyer-nek a tervezésért és tördelésért, valamint Martin Wickendennek és Nanna Engebretsennek, akik összekötőként segítettek a dokumentum létrejöttét.



1

Bevezetés



1.1 Mit jelent a globális felelősségvállalásra nevelés?

„Az oktatás segít megérteni, hogy a globális közösség polgáraiként kapcsolatban állunk, és a kihívásaink összefüggnek egymással.”

Ban Ki-moon, ENSZ-főtitkár

Az idők során változott a polgárság fogalma. A polgárság történelmileg nem terjedt ki mindenre, például csak a férfiakat vagy az ingatlantulajdonosokat tekintették állampolgárnak.² A múlt század folyamán a polgári, politikai és társadalmi jogok fejlődésének hatására fokozatosan bővült a polgárság fogalma.³ A nemzeti polgársággal kapcsolatos jelenlegi álláspontok országonként változnak, és tükrözik többek között a politikai és történelmi viszonyok különbségeit.

Az egyre inkább globalizálódott világ kérdéseket vetett fel a valódi polgársággal és annak globális dimenzióival kapcsolatban. A nemzetállamon túllépő polgárság fogalma nem új, de a globális viszonyok változásai – például nemzetközi egyezmények és szerződések megkötése, a transznacionális szervezetek, vállalatok és civil társadalmi mozgalmak növekedése, valamint a nemzetközi emberi jogi keretek kidolgozása – jelentős következményekkel járnak a világpolgárság szempontjából. El kell ismerni, hogy eltérő álláspontok léteznek a világpolgárság fogalmával kapcsolatban, például annak vonatkozásában, hogy mennyire bővíti ki és egészíti ki a nemzetállam szempontjából meghatározott hagyományos polgárságot, illetve milyen mértékben versenyez vele.

A világpolgárság⁴ egy tágabb közösséghez és a közös emberiséghez való tartozás érzésére utal. Kihangsúlyozza a politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális egymásrataltságot és összefonódást helyi, nemzeti és globális szinten.

A világpolgárság iránti növekvő érdeklődés a polgárság oktatásának globális dimenzióira fordított fokozott figyelemhez vezetett, valamint szakpolitikai, tantervi, oktatási és tanulási következményekkel járt.⁵ A globális felelősségvállalásra nevelés három alapvető koncepcionális dimenziót foglal magában, amelyek közösek a globális felelősségvállalásra nevelés különböző definícióiban és értelmezéseiben. Ezek az alapvető koncepcionális dimenziók a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos irodalomból, koncepcionális kereteből, megközelítésekből és tantervekből, továbbá az UNESCO által ezen a téren végzett technikai konzultációkból és közelmúltbeli munkából merítenek. Ezek alapján meghatározhatók a globális felelősségvállalásra nevelés céljai, a tanulási célkitűzések és kompetenciák, valamint a tanulási felmérések és értékelések prioritásai. Ezek az alapvető koncepcionális dimenziók a tanulás mindhárom területének (*kognitív, szociális-érzelmi és viselkedésbeli*

² Lásd Heater (1990); Ichilov (1998); Isin (2009).

³ Lásd Marshall (1949).

⁴ UNESCO (2014). *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*.

⁵ Lásd Albala-Bertrand (1995); Banks (2004); Merryfield (1998); Peters, Britton és Blee (2008).

tanulás) aspektusain alapulnak, és ezeket foglalják magukba. Összefüggnek egymással, és a lenti ábra feltünteti azt a tanulási területet, amelyre leginkább összpontosítanak a tanulási folyamat során:

1. ábra: A globális felelősségvállalásra nevelés alapvető koncepcionális dimenziói

Kognitív:

A globális, regionális, nemzeti és helyi kérdések megismerése, megértése és az ezekről való kritikus gondolkodás, valamint az egyes országok és népelemek összekapcsolódása és egymásrautaltsága.

Szociális-érzelmi:

A közös emberiséghez való tartozás érzése, közös értékek és kötelezettségek, empátia, szolidaritás, továbbá a különbségek és a sokszínűség tisztelete.

Viselkedésbeli:

Hatékony és felelősségteljes fellépés helyi, nemzeti és globális szinten a békésebb és fenntarthatóbb világért.

A globális felelősségvállalásra nevelés célja az, hogy változásokat idézzon elő, és átadja, illetve kifejlessze azokat az ismereteket, készségeket, értékeket és attitűdöket, amelyekre a tanulóknak szükségük van, hogy hozzá tudjanak járulni a befogadóbb, igazságosabb és békésebb világ megteremtéséhez. A globális felelősségvállalásra nevelés „többoldalú megközelítést követ, a más területeken, beleértve az emberi jogok oktatása, a béke oktatása, a fenntarthatóságra nevelés és a nemzetközi megértés oktatása terén már alkalmazott fogalmak és módszerek használatával”⁶, és a közös célkitűzéseik előmozdítására törekszik. A globális felelősségvállalásra nevelés az egész életen át tartó tanulást tartja szem előtt a korai gyermekkortól kezdve az oktatás valamennyi szintjén át a felnőttkorig, ami „formális és informális megközelítéseket, tantervi és tanterven kívüli beavatkozásokat, valamint hagyományos és nem hagyományos részvételt igényel”.⁷

⁶ UNESCO (2014). *Education Strategy 2014 – 2021*, p.46.

⁷ UNESCO (2014). *Global citizenship education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*.

A globális felelősségvállalásra nevelés lehetővé kívánja tenni a tanulók számára az alábbiakat:

- a globális irányítási struktúrák, jogok és kötelességek, a globális kérdések, valamint a globális, nemzeti és helyi rendszerek és folyamatok közötti kapcsolatok megismerése;
- a másság és a többszörös identitás felismerése és értékelése, például kultúra, nyelv, vallás, nem és a közös emberiség, valamint az egyre sokszínűbb világban való éléshez szükséges készségek megszerzése;
- kritikus készségek megszerzése és alkalmazása a polgári műveltséghez kapcsolódóan, például kritikus tájékozódás, információtechnológia, média-műveltség, kritikus gondolkodás, döntéshozatal, problémamegoldás, tárgyalás, a béke megteremtése, valamint személyes és társadalmi felelősség;
- meggyőződések és értékek felismerése és vizsgálata, valamint annak felismerése és vizsgálata, hogyan befolyásolják ezek a politikai és társadalmi döntéshozatalt, illetve a társadalmi igazságosságról és a polgári szerepvállalásról alkotott nézeteket;
- törődés és empátia mások és a környezet vonatkozásában, valamint a sokféleség tisztelete;
- a tisztesség és a társadalmi igazságosság értékeinek megteremtése, valamint a nemi, társadalmi, gazdasági, kulturális, vallási, életkorhoz kötődő és egyéb kérdésekkel kapcsolatos egyenlőtlenségek kritikus elemzéséhez szükséges készségek megszerzése;
- napjaink globális kérdéseire kapcsolódó aktív részvétel helyi, nemzeti és globális szinten tájékozott, elkötelezett, felelős és reagálni kész világpolgárként.

A nemek közötti egyenlőség prioritása: A globális felelősségvállalásra nevelés fontos szerepet játszhat a nemek közötti egyenlőség megteremtésében, amely az UNESCO két átfogó prioritásának egyike. A globális felelősségvállalásra nevelés az emberi jogokon alapul, és a nemek közötti egyenlőség alapvető emberi jog. A fiúk és lányok megismerkednek a nemi attitűdökkel, szerepekkel, elvárásokkal és viselkedési formákkal az iskolában és otthon. A globális felelősségvállalásra nevelés elősegítheti a nemek közötti egyenlőséget olyan ismeretek, készségek, értékek és attitűdök átadásával/kialakításával, amelyek a férfiak és nők egyenlő értékét hirdetik, megteremtik a tiszteletet, és lehetővé teszik, hogy a fiatalok kritikusan megkérdőjelezzék a káros és/vagy a nemi diszkriminációt és a sztereotípiákat elősegítő nemi szerepeket és elvárásokat.

1.2 Hogyan készült ez az útmutató?

Ez az útmutató a globális felelősségvállalásra nevelés kutatásából és gyakorlatából merít. Az elkészítéséhez felhasználták az ehhez a területhez kapcsolódó friss UNESCO-kiadványokat és technikai konzultációkat,⁸ valamint a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó szakértők, továbbá fiatalok képviselőinek észrevételeit. A dokumentumot felülvizsgálta az UNESCO által összehívott, a világ minden részéről származó, a globális felelősségvállalásra neveléssel, a transzformatív pedagógiával, a tantervfejlesztéssel és a nem formális oktatással foglalkozó belső és külső szakértőkből álló szakértői tanácsadó csoport (EAG). A szakértői tanácsadó csoport 2014 júniusában megvitatta a dokumentum első tervezetét, és visszajelzést adott róla, majd a 2014 szeptemberében és októberében tartott további konzultációk során további észrevételek érkeztek. Az útmutatót a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó második UNESCO-fórumon (Párizs, 2015. január) is megvitatták, és megfontolták a résztvevők visszajelzéseit.

Az oktatási szereplők, többek között a különböző régiókban található kiválasztott országok minisztériumi alkalmazottai, a tantervfejlesztők és a pedagógusok a véglegesítése előtt a gyakorlatban tesztelték az útmutatót.

Ez az útmutató első kiadása, és élő dokumentum kíván lenni. Szükség esetén, illetve ahogy nagyobb tapasztalatra teszünk szert a globális felelősségvállalásra nevelés különböző kontextusokban való végrehajtása során, további kiadások fognak megjelenni. Az UNESCO örömmel fogadja a kutatási és gyakorlati javaslatokat és példákat a jövőbeli kiadásokra vonatkozóan.

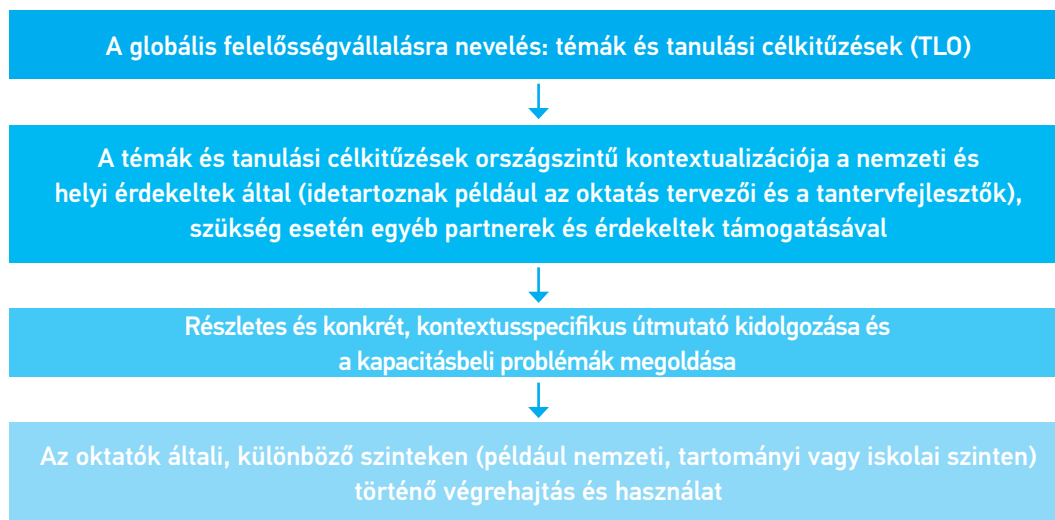
⁸ Például a *Global Citizenship Education: An emerging perspective*, amely a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos technikai konzultáción (2013. szeptember) alapul, és a *Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century*, amely összefoglalja a globális felelősségvállalásra neveléssel foglalkozó első UNESCO-fórum (2013. december) eredményeit.

1.3 Kinek szól ez az útmutató, és hogyan használható?

Ez az útmutató forrásként kíván szolgálni az oktatók, a tantervfejlesztők, a képzéseket vezető személyek és a döntéshozók számára. Emellett hasznos lehet a globális felelősségvállalásra nevelés tervezésében, kidolgozásában és végrehajtásában részt vevő egyéb oktatási szereplők számára a formális és nem formális oktatásban. Az oktatók például arra használhatják, hogy jobban megértsék a globális felelősségvállalásra nevelést, valamint ötleteket meríthetnek belőle a tevékenységeikhez. A tantervfejlesztők felhasználhatják és az adott országhoz igazíthatják az útmutatóban szereplő témákat és tanulási célkitűzéseket, és nemzeti tanterveket dolgozhatnak ki. Az oktatási döntéshozók az útmutató segítségével értékelhetik a globális felelősségvállalásra nevelés szerepét, és meghatározhatják a releváns nemzeti oktatási prioritásokat.

Ahogy az alábbi ábrán látható, az útmutató rugalmas kidolgozása lehetővé teszi az oktatási szolgáltatók általi nemzeti konzultációt, adaptációt és kontextualizációt, és ezek a szolgáltatók az érdekeltekkel konzultálva meghatározhatják a releváns belépési pontokat, részletes és konkrét, kontextusspecifikus útmutatót dolgozhatnak ki, gondoskodhatnak a végrehajtási kapacitással kapcsolatos igényekről, és támogathatják a végrehajtás folyamatát.

2. ábra: Hogyan használjuk a pedagógiai útmutatót országszinten



Az útmutató nem előírásokat kíván tartalmazni, hanem inkább olyan iránymutató kereteket kíván biztosítani a globális felelősségvállalásra nevelés számára, amelyek könnyen hozzáigazíthatók a különböző nemzeti és helyi viszonyokhoz. Arra is használható, hogy a kapcsolódó területeken (például

a polgári ismeretek oktatása, az emberi jogok oktatása, a fenntarthatóságra nevelés, a nemzetközi megértés oktatása stb. terén) folytatott munkára építsenek. Az útmutatóban javasolt témák és tanulási célkitűzések felsorolása nem teljes, kiegészíthetők és kiegészítendőek a helyileg releváns és megfelelő témákkal és kérdésekkel. Az útmutató továbbá a gyorsan változó és sokszínű világban folyamatosan felmerülő új kérdésekkel is bővíthető. Előfordulhat, hogy néhány, az útmutatóban található téma és tanulási célkitűzés más oktatási programokban is szerepel. Ebben az esetben az útmutató kiegészítő forrásként, illetve ellenőrzőlistaként vagy a hiányelemzés referenciájaként használható, amikor felülvizsgálják vagy meg kívánják szilárdítani ezeket a már létező programokat.



Útmutató – a globális felelősségvállalásra nevelés tartalmi elemei

2.1 Területek

A globális felelősségvállalásra nevelés a tanulás három területén (kognitív, szociális-érzelmi és viselkedésbeli tanulás) alapul. Ezek megfelelnek a *Learning: The Treasure Within (Tanulás: A belső kincs)* című jelentésben leírt négy tanulási alappillérnek: megtanulni ismerni, csinálni, lenni és együtt élni.

- Kognitív: a világ és összetettsége jobb megértéséhez szükséges tudás és gondolkodási készségek.
- Szociális-érzelmi: értékek, attitűdök és társas készségek, amelyek lehetővé teszik a tanulók érzelmi, pszichoszociális és fizikai fejlődését, valamint a másokkal tiszteletben és békében való együttélést.
- Viselkedésbeli: magatartás, teljesítmény, gyakorlati alkalmazás és elkötelezettség.

Az útmutatóban javasolt legfontosabb tanulási eredmények, tanulói tulajdonságok, témák és tanulási célkitűzések a tanulás fent említett három területén alapulnak. Kapcsolódnak egymáshoz, integrálódnak a tanulási folyamatba, és nem különálló tanulási folyamatként értelmezendők.

2.2 Eredmények

A tanulási eredmények azokat az ismereteket, készségeket, értékeket és attitűdöket írják le, amelyeket a tanulók a globális felelősségvállalásra nevelés eredményeként megszerezhetnek és alkalmazhatnak. A fent említett három tanulási (kognitív, szociális-érzelmi és viselkedésbeli) területnek megfelelően ez az útmutató az alábbi, egymást kölcsönösen erősítő tanulási eredményeket határozza meg:

3. ábra: A legfontosabb tanulási eredmények

Kognitív

- A tanulók megismerik és megértik a helyi, nemzeti és globális kérdéseket, valamint az egyes országok és népelemek összekapcsolódását és egymásrautaltságát.
- A tanulók elsajátítják a kritikus gondolkodás és elemzés készségeit.

Szociális-érzelmi

- A tanulók megtapasztalják a közös emberiséghez való tartozás érzését, valamint a közös értékeket és kötelességeket az emberi jogok alapján.
- A tanulóban kifejlődik az empátia, a szolidaritás, továbbá a másság és a sokféleség tisztelete.

Viselkedésbeli

- A tanulók hatékonyan és felelősségteljesen lépnek fel helyi, nemzeti és globális szinten a békésebb és fenntarthatóbb világ érdekében.
- A tanulók motiváltak és hajlandók lesznek a szükséges fellépésre.

2.3 Tulajdonságok

Az útmutató három tanulói tulajdonságot határoz meg a globális felelősségvállalásra nevelés oktatásának vonatkozásában. Ezek olyan jellemvonások és tulajdonságok, amelyeket a globális felelősségvállalásra nevelés ki kíván alakítani a tanulóknban, és amelyek megfelelnek a korábban említett legfontosabb tanulási eredményeknek. Ezek a következők: *tájékozott és kritikusan művelt; társas kapcsolatokkal rendelkezik, és tiszteli a sokféleséget; etikailag felelős és elkötelezett*. A három tanulói tulajdonság a szakirodalomból és a polgárság oktatásával kapcsolatos koncepcionális keretektől, a megközelítésekből és tantervekből, továbbá az UNESCO által a globális felelősségvállalásra nevelés terén végzett technikai konzultációkból és közelmúltbeli munkából merít. Ezek összefoglalása az alábbiakban található:

4. ábra: A legfontosabb tanulói tulajdonságok

Tájékozott és kritikusan művelt

A globális irányítási rendszerek, struktúrák és kérdések ismerete; a globális és helyi problémák egymásrataltságának és kapcsolatának megértése; a polgári műveltséghez szükséges tudás és készségek, például a kritikus tájékozódás és elemzés, hangsúlyt fektetve a tanulásban való aktív részvételre.

A tanulók megismerik a világot, a globális témákat, az irányítási struktúrákat és rendszereket, beleértve a politikát, történelmet és közgazdaságtant, megértik az egyének és csoportok jogait és kötelességeit (például a nők és a gyermekek jogait, az őslakosok jogait, a vállalati társadalmi felelősségvállalást), és felismerik a helyi, nemzeti és globális kérdések, struktúrák és folyamatok összefonódását. A tanulók kifejlesztik a kritikus tájékozódáshoz szükséges készségeket (például hol keressenek információkat, illetve hogyan elemezzék és használják a bizonyítékokat) és a médiaműveltséget, továbbá megismerik, hogyan történik az információ közvetítése és kommunikálása. Fejlesztik annak képességét, hogy kutatómunkával, az adatok elemzésével és a megállapításaik kommunikálásával megvizsgálják a globális témákat és kérdéseket (például globalizáció, egymásrataltság, migráció, béke és konfliktus, fenntartható fejlődés). Kulcsfontosságú kérdés a nyelv használatának módja, illetve konkrétan az, hogyan befolyásolja az angol nyelv dominanciája a kritikus műveltséget, és ez hogyan befolyásolja a nem angol nyelvű beszélők információkhoz való hozzáférését. Hangsúlyos szerepet kap a kritikus polgári műveltséghez kapcsolódó készségek és az egész életen át tartó tanulás iránti elkötelezettség kialakítása a tájékozott és hasznos polgári fellépés érdekében.

Társas kapcsolatokkal rendelkezik, és tiszteli a sokféleséget

Az identitások, a kapcsolatok és az összetartozás megismerése, a közös értékek és a közös emberiség megismerése, a másság és a sokféleség értékelése és tisztelete, valamint a sokféleség és a közös vonások közötti összetett kapcsolat megértése.

A tanulók megismerik az identitásaikat és azt, milyen helyet foglalnak el a különböző kapcsolatokban (például a család, barátok, iskola, helyi közösség és ország vonatkozásában), és ezen alapul a polgárság globális dimenziójának megértése. Megismerik a másságot és a sokféleséget (például kultúrák, nyelvek, nemek, szexualitás vagy vallások tekintetében), azt, hogy

a meggyőződések és értékek hogyan befolyásolják az emberek nézeteit azokról, akik mások, és megismerik az egyenlőtlenség és diszkrimináció okait és hatását. A tanulók emellett megvizsgálják olyan közös tényezőket, amelyek túllépnek a különbségeken, továbbá megszerzik a mások tiszteletéhez és a másokkal való együttéléshez szükséges ismereteket, készségeket, értékeket és attitűdöket.

Etikailag felelős és elkötelezett

Emberi jogi megközelítéseken alapul, és magában foglalja a másokkal és a környezettel való törődés attitűdjét és értékeit; személyes és társadalmi felelősség és transzformáció; a közösség életében való részvételhez és a jobb világ megteremtéséhez való hozzájáruláshoz szükséges készségek megszerzése tájékozott, etikus és békés fellépéssel.

A tanulók részletesebben megismerik a saját meggyőződéseiket és értékeiket, illetve mások meggyőződéseit és értékeit. Megértik, hogy a meggyőződések és az értékek hogyan befolyásolják a társadalmi és politikai döntéshozatalt helyi, nemzeti, regionális és globális szinten, és megértik az egymással ellentétes és egymásnak ellentmondó meggyőződések és értékek összeegyeztethetőségének kihívásait. A tanulók emellett megismerik a társadalmi igazságossággal kapcsolatos kérdéseket helyi, nemzeti, regionális és globális összefüggésekben, valamint ezek összefonódásának módját. Etikai kérdésekkel is foglalkoznak (például az éghajlatváltozással, a fogyasztói társadalommal, a gazdasági globalizációval, a tisztességes kereskedelemmel, a migrációval, a szegénységgel és a gazdagsággal, a fenntartható fejlődéssel, a terrorizmussal, illetve a háborúval kapcsolatban). Elvárás a tanulókkal szemben, hogy elgondolkodjanak a társadalmi és politikai kötelezettségekkel kapcsolatos etikai konfliktusokon, valamint a választásaik és döntéseik szélesebb körű hatásán. A tanulók emellett ismereteket, készségeket, értékeket és attitűdöket szereznek/tesznek magukévá a másokkal és a környezettel való törődés, illetve a polgári szerepvállalás vonatkozásában. Ide tartozik a részvétel, az empátia, az együttműködés, a párbeszéd, a szociális vállalkozói készség és az aktív részvétel. Megismerik a polgári szerepvállalás lehetőségeit helyi, nemzeti és globális szinten, és megismerkednek a globális problémák és a társadalmi igazságtalanság kezelésére irányuló egyéni és kollektív fellépések példáival.

2.4 Témák

A fent meghatározott tanulói tulajdonságok, valamint a kapcsolódó tanulási területek és a legfontosabb tanulói eredmények alapján az útmutató kilenc témát mutat be, mindegyik tanulói tulajdonság esetében hármat-hármat. Ezek a következők:

5. ábra: Témák

Tájékozott és kritikusan művelt

1. Helyi, nemzeti és globális rendszerek és struktúrák
2. A közösségek interakcióját és kapcsolódását érintő kérdések helyi, nemzeti és globális szinten
3. Mögöttes feltevések és erőviszonyok

Társas kapcsolatokkal rendelkezik, és tiszteli a sokféleséget

4. Az identitás különböző szintjei
5. Különböző közösségek, amelyekhez az emberek tartoznak, és ezek kapcsolódási módjai
6. Máság és a sokféleség tisztelete

Etikailag felelős és elkötelezett

7. Az egyénileg és kollektíven végrehajtható fellépések
8. Etikailag felelős viselkedés
9. Szerepvállalás és cselekvés

Az említett fő témák alapján adott korosztályokhoz kapcsolódó tanulási célkitűzések és alapvető témák kerültek kidolgozásra.

2.5 Célkitűzések

Az útmutató a fent említett fő témák mindegyike esetében négy olyan konkrét tanulási célkitűzést, valamint releváns témákat javasol, amelyek megfelelnek az alábbi korcsoportoknak/oktatási szinteknek:

- Iskola-előkészítő/Alsó alapfok (5–9 éves korosztály)
- Felső alapfok (9–12 éves korosztály)
- Alsó középfok (12–15 éves korosztály)
- Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

A cél az, hogy az összetettség szintjének megfelelően ismertessék a tanulási célkitűzéseket olyan „koncentrikus tantervi” megközelítéssel, amelynek révén a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos fogalmak bevezethetők iskola-előkészítő szinten vagy alsó alapfokon, és a tanulók érésével mind részletesebben és összetettebben oktathatók valamennyi oktatási szinten. Mivel az oktatási rendszerek, az oktatási szintek és a tanulói korcsoportok országonként változnak, ezek a csoportok csak tájékoztató jellegűek. A felhasználók szabadon kiválaszthatják, adaptálhatják és szervezhetik a tanulási célkitűzéseket az adott országra jellemző viszonyoknak és a tanulók felkészültségének megfelelően.⁹

2.6 Kulcsszavak

Az útmutatóban ismertetett témákon és tanulási célkitűzéseken alapuló vita és tevékenységek inspirálása és elősegítése érdekében rendelkezésre áll a javasolt kulcsszavak tematikusan rendezett felsorolása.

Ez a lista kiegészíthető az adott viszonyok között releváns kérdésekkel.

2.7 Útmutató mátrix

Az alábbi táblázatok ismertetik a tanulás három fő területét, a legfontosabb tanulási eredményeket, a legfontosabb tanulói tulajdonságokat, a témákat és a kapcsolódó tanulási célkitűzéseket a különböző korosztályok és oktatási szintek esetében, valamint a vita alapjául szolgáló kulcsszavakat.

- Az **A. táblázat** ismerteti az útmutató mátrixot, és bemutatja, hogyan kapcsolódnak egymáshoz az egyes részek.
- A **B. táblázat** az A. táblázat részletesebb kibontása, és minden téma esetében korosztályonként/oktatási szintenként ismerteti a részletesebb tanulási célkitűzéseket.
- A **B.1.–B.9. táblázat** még részletesebben fejti ki az egyes témákat és tanulási célkitűzéseket, részletesebben ismertetve, minek az ismeretét, megértését és képességét várják el a tanulóktól, illetve milyen ismeretek, készségek, értékek és attitűdök megszerzését várják el az egyes tanulási szakaszokban. A táblázatok szakaszosan épülnek fel, így minden szint a korosztálynak megfelelő tanulási célkitűzéseket és témákat tartalmaz, amelyekre a következő szinten, az egyszerűbb témáktól az összetettebb témák felé haladva, építeni lehet.

⁹ Az útmutató összeállítása során véleménykülönbség mutatkozott bizonyos témák és tanulási célkitűzések adott korosztálynak való megfelelőségét illetően, különösen iskola-előkészítő szinten és alsó alapfokon. Voltak, akik azt hangsúlyozták, hogy nem szabad alábecsülni a fiatal gyermekek ilyen fogalmak megértésére vonatkozó képességét, mások viszont úgy gondolták, hogy a javasolt fogalmak túl összetettek lehetnek a fiatal gyermekek számára. A probléma egyik megoldási módja, ha a korosztálynak megfelelő, kreatív és interaktív módszerekkel vezetik be ezeket a fogalmakat, például játékkal, rajzfilmekkel vagy bármely egyéb, az oktatók által az adott környezetben megfelelőnek ítélt módon.

- A **C. táblázat** felsorolja azokat a javasolt kulcsszavakat, amelyek inspirálhatják és elősegíthetik a vitát és a kapcsolódó tevékenységeket.

A táblázatok tájékoztató jellegűek, nem előírások és nem teljeseek. A nemzeti és helyi viszonyoknak megfelelően használhatók, módosíthatók és bővíthetők.

Azt is érdemes tisztázni, hogy a táblázatok sematikus megközelítést tükröznek, és nem azt jelentik, hogy a tanulásnak elszigetelt blokkokban kell történnie. A tényleges tanítási és tanulási folyamat során valamennyi fogalom és dimenzió kapcsolódik egymáshoz, és kölcsönösen erősíti egymást.

A táblázat: Általános útmutatás

Az A. táblázat a három tanulási terület alapján ismerteti az útmutató általános szerkezetét, bemutatva a legfontosabb tanulási eredményeket, a legfontosabb tanulói tulajdonságokat, a témákat és a kapcsolódó tanulási célkitűzéseket, kiemelve a vertikális és horizontális kapcsolódásukat.

A globális felelősségvállalásra nevelés

TANULÁSI TERÜLETEK

KOGNITÍV

SZOCIÁLIS-ÉRZELMI

VISELKEDÉSBELI

A LEGFONTOSABB TANULÁSI EREDMÉNYEK

- A tanulók megismerik és megértik a helyi, nemzeti és globális kérdéseket, valamint az egyes országok és népelemek összekapcsolódását és egymásrautaltságát.
- A tanulók elsajátítják a kritikus gondolkodás és elemzés készségeit.

- A tanulók megtapasztalják a közös emberiséghez való tartozás érzését, valamint a közös értékeket és kötelességeket az emberi jogok alapján.
- A tanulóban kifejlődik az empátia, a szolidaritás, továbbá a másság és a sokféleség tisztelete.

- A tanulók hatékonyan és felelősségteljesen lépnek fel helyi, nemzeti és globális szinten a békésebb és fenntarthatóbb világ érdekében.
- A tanulók motiváltak és hajlandók lesznek a szükséges fellépésre.

A LEGFONTOSABB TANULÓI TULAJDONSÁGOK

Tájékozott és kritikusan művelt

- Ismeri a helyi, nemzeti és globális kérdéseket, az irányítási rendszereket és struktúrákat.
- Érti a globális és helyi kérdések közötti egymásrautaltságot és kapcsolatokat.
- Megszerzi a kritikus tájékozódás és elemzés készségét.

Társas kapcsolatokkal rendelkezik, és tiszteli a sokféleséget

- Ápolja és kezeli az identitásukat, kapcsolatokat és az összetartozás érzését.
- Közös értékekkel és kötelességekkel rendelkezik az emberi jogok alapján.
- Magáévá tesz a másság és a sokféleség értékelésére és tiszteletére irányuló attitűdöket.

Etikailag felelős és elkötelezett

- Megfelelő készségeket, értékeket, meggyőződéseket és attitűdöket alkalmaz.
- Személyes és társadalmi felelősséget mutat a békés és fenntartható világ megteremtésének irányában.
- Motivált és hajlandó lesz tenni a közös jóért.

TÉMÁK

1. Helyi, nemzeti és globális rendszerek és struktúrák
2. A közösségek interakcióját és kapcsolódását érintő kérdések helyi, nemzeti és globális szinten
3. Mögöttes feltevések és erőviszonyok

4. Az identitás különböző szintjei
5. Különböző közösségek, amelyekhez az emberek tartoznak, és ezek kapcsolódási módjai
6. Másság és a sokféleség tisztelete

7. Az egyénileg és kollektíven végrehajtható fellépések
8. Etikailag felelős viselkedés
9. Szerepvállalás és cselekvés

TANULÁSI CÉLKITŰZÉSEK KOROSZTÁLYONKÉNT/OKTATÁSI SZINTENKÉNT

Iskola-előkészítő/Alsó alapfok
(5–9 éves korosztály)

Felső alapfok
(9–12 éves korosztály)

Alsó középfok
(12–15 éves korosztály)

Felső középfok
(15–18+ éves korosztály)

B táblázat: Témák és részletes tanulási célkitűzések

Ez a táblázat részletesebben fejti ki az A. táblázatot, és az abban szereplő minden téma vonatkozásában tanulási célkitűzéseket javasol. Mivel az oktatási szintek rendszere és a tanulók felkészültsége országonként eltér, az itt javasolt korosztályok/oktatási szintek csupán tájékoztató jellegűek, és a felhasználók az általuk megfelelő módon a helyi viszonyokhoz igazíthatják őket.

A témákat és a tanulási célkitűzéseket az azt követő B.1.–B.9. táblázat részletezi tovább.

TÉMÁK	TANULÁSI CÉLKITŰZÉSEK			
	Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)	Felső alapfok (9–12 éves korosztály)	Alsó középfok (12–15 éves korosztály)	Felső középfok (15–18+ éves korosztály)
1. Helyi, nemzeti és globális rendszerek és struktúrák	Ismeresse, hogyan szerveződik és hogyan kapcsolódik a helyi környezethez a tágabb világhoz, valamint mutassa be a polgárság fogalmát.	Azonosítsa az irányítási struktúrákat, a döntéshozatali folyamatokat és a polgárság dimenzióit.	Vitassa meg, hogyan hatnak egymásra a globális irányítási struktúrák, valamint a nemzeti és helyi struktúrák, és elemezze részletesebben a világpolgárságot.	Kritikusan elemezze a globális irányítási rendszereket, struktúrákat és folyamatokat, és értékelje a világpolgárságra gyakorolt következményeket.
2. A közösségek interakcióját és kapcsolódását érintő kérdések helyi, nemzeti és globális szinten	Sorolja fel a legfontosabb helyi, nemzeti és globális kérdéseket, és vizsgálja meg részletesebben, hogyan fűghetnek össze egymással.	Vizsgálja meg a főbb közös globális problémák okait, valamint a nemzeti és helyi szinten kifejtett hatásukat.	Értékelje a főbb helyi, nemzeti és globális problémák alapvető okait, valamint a helyi és globális tényezők összekapcsolódását.	Kritikusan vizsgálja meg a helyi, nemzeti és globális problémákat, kötelelességeket és a döntéshozatali következményeket, vizsgálja meg a megfelelő reakciókat, és javasoljon ilyeneket.
3. Mögöttes feltevések és erőviszonyok	Nevezzen meg különböző információforrásokat, és fejlessze ki a tájékozódáshoz szükséges alapvető készségeket.	Tegyen különbséget tény és vélemény, valóság és fikció, valamint különböző nézetek és szempontok között.	Vizsgálja meg a feltevéseket, ismeresse az egyenlőtlenségeket és az erőviszonyokat.	Kritikusan értékelje, hogyan befolyásolják az erőviszonyok a véleményeket, a befolyást, a forrásokhoz való hozzáférést, a döntéshozatalt és az irányítást.
4. Az identitás különböző szintjei	Ismerje fel, hogyan illeszkedünk a körülöttünk lévő világba, és hogyan lépünk interakcióba vele, valamint fejlesszen ki intraperszonális és interperszonális készségeket.	Vizsgálja meg az identitás különböző szintjeit és hatásukat a másokkal való kapcsolatokra.	Tegyen különbséget a személyes és a kollektív identitás, valamint a különféle társadalmi csoportok között, és alakítsa ki a közös emberiséghez való tartozás érzését.	Kritikusan vizsgálja meg, hogyan hatnak egymásra az identitás különböző szintjei, és hogyan férnek meg békésen egymás mellett különböző társadalmi csoportokkal.
5. Különböző közösségek, amelyekhez az emberek tartoznak, és ezek kapcsolódási módjai	Mutassa be a különböző társadalmi csoportok közötti különbségeket és kapcsolódásokat.	Hasonlítsa össze a közös és eltérő társadalmi, kulturális és jogi normákat.	Értékelje és tisztelje a másságot és sokféleséget, legyen empátiás és szolidáris más személyekkel és társadalmi csoportokkal.	Értékelje kritikusan a különböző csoportok, közösségek és országok közötti kapcsolódásokat.
6. Másság és a sokféleség tisztelete	Tegyen különbséget az azonosság és a különbség között, és ismerje fel, hogy mindenkinek vannak jogai és kötelességei.	Alakítson ki jó kapcsolatokat sokféle személlyel és csoporttal.	Vitassa meg a másság és a sokféleség előnyeit, illetve a felmerülő kihívásokat.	Fejlesszen ki és használjon a különböző csoportok és szempontok kezeléséhez, illetve az ezekkel való kapcsolatokhoz szükséges értékeket, attitűdöket és készségeket.
7. Az egyénileg és kollektíven végrehajtható fellépések	Fedezze fel, milyen módokon lehet fellépni annak érdekében, hogy jobbá tegyük a világot, amelyben élünk.	Vitassa meg az egyéni és kollektív fellépés fontosságát, és vegyen részt közösségi munkában.	Vizsgálja meg, hogyan léptek fel egyének és csoportok helyi, nemzeti és globális jelentőségű problémákkal kapcsolatban, és vegyen részt a helyi, nemzeti és globális problémákra adott válaszokban.	Szerezze meg és használja a hatékony polgári szerepvállaláshoz szükséges készségeket.
8. Etikailag felelős viselkedés	Vitassa meg, hogyan hatnak a döntéseink és tetteink másokra és a bolygóra, és viselkedjen felelősségteljesen.	Értse meg a társadalmi igazságosság és az etikai felelősség fogalmát, és tanulja meg, hogyan alkalmazza ezeket a mindennapi életben.	Elemezze a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatos kihívásokat és dilemmákat, és vizsgálja meg az egyéni és kollektív fellépésre gyakorolt hatásait.	Kritikusan értékelje a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatos kérdéseket, és lépjen fel a diszkrimináció és az egyenlőtlenség ellen.
9. Szerepvállalás és cselekvés	Ismerje fel a polgári szerepvállalás fontosságát és előnyeit.	Ismerje fel a szerepvállalás lehetőségeit, és kezdeményezzen fellépést.	Fejlessze ki és alkalmazza az aktív szerepvállaláshoz szükséges készségeket, és lépjen fel a közös jó elősegítése érdekében.	Javasoljon fellépést a pozitív változás érdekében, és váljon a pozitív változás szószólójává.

B.1. téma: Helyi, nemzeti és globális rendszerek és struktúrák

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Ismertesse, hogyan szerveződik és hogyan kapcsolódik a helyi környezet a tágabb világhoz, és mutassa be a polgárság fogalmát

A legfontosabb témák:

- ▶ Önmagunk, család, iskola, szomszédság, közösség, ország, világ
- ▶ Hogyan szerveződik a világ (csoportok, közösségek, falvak, városok, országok, régiók)
- ▶ Kapcsolatok, tagság, szabályhozatal és szerepvállalás (család, barátok, iskola, közösség, ország, világ)
- ▶ Miért vannak szabályok és kötelességek, és miért változhatnak az idők során

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Azonosítsa az irányítási struktúrákat, a döntéshozatali folyamatokat és a polgárság dimenzióit

A legfontosabb témák:

- ▶ Alapvető helyi, nemzeti és globális irányítási struktúrák és rendszerek, ezek kapcsolódásának és egymásrautaltságának módjai (kereskedelem, migráció, környezet, média, nemzetközi szervezetek, politikai és gazdasági szövetségek, közsféra és magánsféra, civil társadalom)
- ▶ Hasonlóságok és különbségek a jogok és kötelességek, a szabályok és döntések terén, és hogyan tartják fent ezeket a különböző társadalmak (többek között a történelem, a földrajz és a kultúra vizsgálata)
- ▶ Hasonlóságok és különbségek a polgárság meghatározásában
- ▶ Jó kormányzás, jogállamiság, demokratikus folyamatok, átláthatóság

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vitassa meg, hogyan hatnak egymásra a globális irányítási struktúrák, valamint a nemzeti és helyi struktúrák, és elemezze részletesebben a világpolgárságot

A legfontosabb témák:

- ▶ Nemzeti kontextus és a más nemzetekkel, a globális szervezetekkel és tágabb globális környezettel való történelem, kapcsolat, kapcsolódás és egymásrautaltság (kulturális, gazdasági, környezeti és politikai)
- ▶ Globális irányítási struktúrák és folyamatok (szabályok és jogszabályok, igazságszolgáltatási rendszerek), ezek kapcsolódása a nemzeti és helyi irányítási rendszerekhez
- ▶ Hogyan érintik a globális döntések az egyéneket, a közösségeket és az országokat
- ▶ A polgársághoz kapcsolódó jogok és kötelességek a globális keretek összefüggésében, és ezek alkalmazásának módjai
- ▶ Példák világpolgárokra

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Kritikusan elemezze a globális irányítási rendszereket, struktúrákat és folyamatokat, és értékelje a világpolgárságra gyakorolt következményeiket

A legfontosabb témák:

- ▶ Globális irányítási rendszerek, struktúrák és folyamatok, hogyan születnek a rendeletek, politikák és döntések, és hogyan alkalmazzák őket a különböző szinteken
- ▶ Hogyan vesznek részt az egyének, csoportok, beleértve a köz- és a magánszférát, a globális irányítási struktúrákban és folyamatokban
- ▶ Kritikusan elgondolkodni azon, mit jelent a globális közösség tagjának lenni, és hogyan reagálunk a közös problémákra és kérdésekre (szerepek, globális kapcsolatok, kapcsolódás, szolidaritás és következmények a mindennapi életben)
- ▶ A nemzetállamok közötti egyenlőtlenségek és azok hatása a jogok gyakorlására és a kötelezettségekre a globális irányításban

B.2. téma: A közösségek interakcióját és kapcsolódását érintő kérdések helyi, nemzeti és globális szinten

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Sorolja fel a legfontosabb helyi, nemzeti és globális kérdéseket, és vizsgálja meg részletesebben, hogyan függhetnek össze egymással

A legfontosabb témák:

- ▶ A helyi közösséget érintő (környezetvédelmi, szociális, politikai, gazdasági vagy egyéb jellegű) kérdések
- ▶ Hasonló vagy eltérő problémák más közösségekben ugyanabban az országban, vagy más országokban
- ▶ A globális kérdések hatásai az egyének és a közösségek életére
- ▶ Hogyan hat az egyén és a közösség a globális közösségre

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vizsgálja meg a főbb közös globális problémák okait, valamint a nemzeti és helyi szinten kifejtett hatásukat

A legfontosabb témák:

- ▶ Globális változások és fejlemények, valamint ezek hatása az emberek mindennapi életére
- ▶ Globális problémák (éghajlatváltozás, szegénység, nemek közötti egyenlőtlenség, környezetszennyezés, bűnözés, konfliktusok, betegségek, természeti katasztrófák) és ezek okai
- ▶ A globális és helyi problémák közötti kapcsolatok és egymásrataltság

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Értékelje a főbb helyi, nemzeti és globális problémák alapvető okait, valamint a helyi, nemzeti és globális tényezők összekapcsolódását

A legfontosabb témák:

- ▶ Közös helyi, nemzeti, valamint globális problémák és mögöttes okaik
- ▶ Változó globális erők és minták, illetve hatásuk az emberek mindennapi életére
- ▶ Hogyan befolyásolja a történelem, a földrajz, a politika, a közgazdaságtan, a vallás, a technológia, a média vagy egyéb tényező a jelenlegi globális problémákat (véleményszabadság, a nők helyzete, menekültek, migránsok, a gyarmatosítás öröksége, rabszolgaság, etnikai és vallási kisebbségek, környezetvédelmi degradáció)
- ▶ Hogyan befolyásolhatják a globális vagy a világ egyik részén hozott döntések a máshol élő emberek és máshol található környezet jelenlegi és jövőbeli jóllétét/állapotát

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Kritikusan vizsgálja meg a helyi, nemzeti és globális problémákat, kötelezéseket és a döntéshozatal következményeit, vizsgálja meg a megfelelő reakciókat, és javasoljon ilyeneket

A legfontosabb témák:

- ▶ A főbb helyi, nemzeti és globális problémákkal (nemi diszkrimináció, emberi jogok, fenntartható fejlődés, béke és háború, menekültek, migráció, környezeti minőség, ifjúsági munkanélküliség) és azok különböző szempontjaival kapcsolatos tájékozódás
- ▶ A globális problémák összekapcsolódásának részletes elemzése (alapvető okok, tényezők, szereplők, dimenziók, nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok)
- ▶ Annak értékelése, hogyan reagálnak a globális irányítási struktúrák és folyamatok a globális problémákra, valamint a válaszok (közvetítés, választottbíró, szankciók, szövetségek) hatékonyságának és megfelelőségének értékelése
- ▶ Annak kritikus mérlegelése, milyen hatást gyakorol a történelem, a földrajz, a politika, a közgazdaságtan, a kultúra és egyéb tényező a globális problémákra, és ezen tényezők egymásrataltsága
- ▶ A globális és helyi vonatkozású témákkal (gyermek jogai, fenntartható fejlődés) kapcsolatos kutatás, elemzés és kommunikáció

B.3. téma: Mögöttes feltevések és erőviszonyok

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Nevezzen meg különböző információforrásokat, és fejlessze ki a tájékozódáshoz szükséges alapvető készségeket

A legfontosabb témák:

- ▶ Különböző információforrások, információgyűjtés számos eszköz és forrás (barátok, család, helyi közösség, iskola, rajzfilmek, történetek, filmek, hírek) felhasználásával
- ▶ Pontos és egyértelmű odafigyelés és kommunikáció (kommunikációs készségek, nyelvek)
- ▶ A legfontosabb ötletek azonosítása és a különböző szempontok felismerése
- ▶ Az üzenetek értelmezése, beleértve az összetett vagy ellentmondásos üzeneteket

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Tegyen különbséget tény és vélemény, valóság és fikció, valamint különböző nézetek és szempontok között

A legfontosabb témák:

- ▶ Médiaműveltség és a közösségi médiával kapcsolatos készségek (a média különböző formái, beleértve a közösségi médiát)
- ▶ Különböző nézőpontok, szubjektivitás, bizonyíték és elfogultság
- ▶ A nézőpontokat befolyásoló tényezők (nem, kor, vallás, etnikai hovatartozás, kultúra, társadalmi-gazdasági és földrajzi környezet, ideológiák és hitrendszerek vagy egyéb körülmények)

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vizsgálja meg a feltevéseket, ismertesse az egyenlőtlenségeket és az erőviszonyokat

A legfontosabb témák:

- ▶ Az egyenlőség, az egyenlőtlenség és a diszkrimináció fogalma
- ▶ Az egyenlőtlenségeket és az erőviszonyokat befolyásoló tényezők, és az emberek egy részét (migránsokat, nőket, fiatalokat, marginális helyzetbe került embereket) érintő kihívások
- ▶ A globális problémákkal kapcsolatos információk különböző formáinak elemzése (a fő elképzelések azonosítása, bizonyítékgyűjtés, a hasonlóságok és különbségek vizsgálata, nézőpontok vagy elfogultság azonosítása, az ellentmondásos üzenetek felismerése, az információk vizsgálata és értékelése)

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Kritikusan értékelje, hogyan befolyásolják az erőviszonyok a véleményeket, a befolyást, a forrásokhoz való hozzáférést, a döntéshozatalt és az irányítást

A legfontosabb témák:

- ▶ Napjainak globális problémáinak (nemek közötti egyenlőség, fogyatékoság, ifjúsági munkanélküliség) elemzése az erőviszonyok szempontjából
- ▶ A polgárságot és a polgári szerepvállalást globális, nemzeti és helyi szinten elősegítő vagy akadályozó tényezők (társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek, politikai dinamika, erőviszonyok, marginalizáció, diszkrimináció, állami, katonai/rendőri hatalom, társadalmi mozgalmak, szakszervezetek)
- ▶ Különböző nézőpontok, ellentétes vagy kisebbségi vélemények és kritikák kritikus vizsgálata, beleértve a tömegmédiát és a közösségi média szerepének értékelését a globális vitákban és a világpolgárság vonatkozásában

B.4. téma: Az identitás különböző szintjei

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Ismerje fel, hogyan illeszkedünk a körülöttünk lévő világba, és hogyan lépünk interakcióba vele, valamint fejlesszen ki intraperszonális és interperszonális készségeket

A legfontosabb témák:

- ▶ Önazonosság, összetartozás és kapcsolatok (önmagunk, család, barátok, közösség, régió, ország)
- ▶ Hol élek, és hogyan kapcsolódik a közösségem a tágabb világhoz
- ▶ Önbecsülés és mások megbecsülése
- ▶ Mások megközelítése és pozitív kapcsolatok kialakítása
- ▶ Érzelmek felismerése önmagunkban és másokban
- ▶ Segítségkérés és segítségnyújtás
- ▶ Kommunikáció, együttműködés, aggodás másokért és törődés másokkal

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vizsgálja meg az identitás különböző szintjeit és hatását a másokkal való kapcsolatokra

A legfontosabb témák:

- ▶ Hogyan viszonyul az egyén a közösséghez (történelmileg, földrajzilag és gazdaságilag)
- ▶ Hogyan kapcsolódunk a legszűkebb közösségünkön túli tágabb világhoz különböző módokon (média, utazás, zene, sport, kultúra)
- ▶ Nemzetállam, nemzetközi szervezetek és szervek, multinacionális vállalatok
- ▶ Empátia, szolidaritás, konfliktuskezelés és -rendezés, az erőszak megelőzése, beleértve a nemi alapú erőszakot és a bántalmazást
- ▶ Tárgyalás, közvetítés, kibékítés, minden fél számára előnyös megoldások
- ▶ Az erős (pozitív és negatív) érzelmek szabályozása és kezelése
- ▶ A társak részéről gyakorolt negatív nyomással szembeni ellenállás

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Learning objective: Distinguish between personal and collective identity and various social groups and cultivate a sense of belonging to a common humanity

Key themes:

- ▶ Többszörös identitás, különböző csoportokhoz való tartozás és viszonyulás
- ▶ A személyes és kollektív identitás, a meggyőződések és a szempontok összetettsége (személyes, csoportos, szakmai, polgári)
- ▶ A közös kihívásokkal foglalkozó projektekben való részvétel és együttműködés
- ▶ A közös emberiséghez való tartozás érzése
- ▶ Pozitív kapcsolatok kialakítása különböző és eltérő háttérű emberekkel

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Learning objective: Critically examine ways in which different levels of identity interact and live peacefully with different social groups

Key themes:

- ▶ Személyes identitások és tagságok helyi, nemzeti, regionális és globális összefüggésben több szempontból
- ▶ Kollektív identitás, közös értékek és következmények a globális polgári kultúra megteremtésének vonatkozásában
- ▶ Összetett és sokszínű szempontok és elképzelések a polgári identitásokról és tagságról globális problémák vagy események vonatkozásában vagy kulturális, gazdasági és politikai példákon keresztül (etnikai vagy vallási kisebbségek, menekültek, a rabszolgaság történelmi öröksége, migráció)
- ▶ A sikeres polgári szerepvállaláshoz vezető tényezők (személyes és kollektív érdekek, attitűdök, értékek és készségek)
- ▶ Elkötelezettség a személyes és kollektív jóllét előmozdítására és védelmére

B.5. téma: Különböző közösségek, amelyekhez az emberek tartoznak, és ezek kapcsolódási módjai

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Mutassa be a különböző társadalmi csoportok közötti különbségeket és kapcsolódásokat

A legfontosabb témák:

- ▶ A kultúrákon és társadalmakon belüli és azok közötti hasonlóságok és különbségek (nem, kor, társadalmi-gazdasági státusz, marginalizálódott népességcsoportok)
- ▶ Kapcsolatok a közösségek között
- ▶ Közös alapvető szükségletek és emberi jogok
- ▶ Minden ember és élőlény, a környezet és a dolgok értékelése és tisztelete

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Hasonlítsa össze a közös és eltérő társadalmi, kulturális és jogi normákat

A legfontosabb témák:

- ▶ Különböző kultúrák és társadalmak a saját tapasztalatokon kívül és a különböző szempontok értéke
- ▶ Szabályalkotás és szerepvállalás a világ különböző részein és a különböző csoportokban
- ▶ Az igazságszolgáltatás fogalma és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés
- ▶ A sokféleség felismerése és tisztelete

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Értékelje és tisztelje a másságot és sokféleséget, legyen empátikus és szolidáris más személyekkel és társadalmi csoportokkal

A legfontosabb témák:

- ▶ Személyes és közös értékek, ezek miben különbözhetnek, és mi formálja őket
- ▶ A közös értékek (tisztület, tolerancia és megértés, szolidaritás, empátia, törődés, egyenlőség, befogadás, emberi méltóság) fontossága a békés együttélés megtanulásában
- ▶ Elkötelezettség a másság és a (társadalmi és környezeti) sokféleség előmozdítására és védelmére

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Értékelje kritikusan a különböző csoportok, közösségek és országok közötti kapcsolódásokat

A legfontosabb témák:

- ▶ A polgárok, csoportok és államok jogai és kötelességei a nemzetközi közösségben
- ▶ A törvényesség, jogállamiság, a jogszerű eljárás és az igazságszolgáltatás fogalma
- ▶ A jóllét előmozdítása a közösségben és a jóllétet globálisan fenyegető veszélyek és a jóllét globális lehetőségének megértése
- ▶ Minden ember emberi jogainak előmozdítása és védelme

B.6. téma: Másság és a sokféleség tisztelete

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Tegyen különbséget az azonosság és a különbség között, és ismerje fel, hogy mindenkinek vannak jogai és kötelességei

A legfontosabb témák:

- ▶ Mi tesz bennünket hasonlóvá és különbözővé a közösség más tagjaihoz képest (nyelv, kor, kultúra, életmód, hagyományok, tulajdonságok)
- ▶ A tisztelet és a jó kapcsolatok fontossága a jóllétünk szempontjából
- ▶ Megtanulni meghallgatni másokat, érteni, egyetérteni és nem egyetérteni, elfogadni különböző nézeteket és szempontokat
- ▶ Mások és önmagunk tisztelete és a különbségek értékelése

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Alakítson ki jó kapcsolatokat sokféle személlyel és csoporttal

A legfontosabb témák:

- ▶ A társadalmak és a kultúrák közötti hasonlóságok és különbségek (meggyőződések, nyelv, hagyományok, vallás, életmód, etnikum) megértése
- ▶ A sokféleség értékelésének és tiszteletének megtanulása, és együttműködés másokkal a közösségben és a tágabb környezetben
- ▶ A békés együttélést lehetővé tevő értékek és készségek (tisztelet, egyenlőség, törődés, empátia, szolidaritás, tolerancia, befogadás, kommunikáció, tárgyalás, konfliktusok kezelése és megoldása, a különböző szempontok elfogadása, erőszakmentesség) kifejlesztése

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vitassa meg a másság és a sokféleség előnyeit, illetve a felmerülő kihívásokat

A legfontosabb témák:

- ▶ Az egyének, csoportok, társadalmak és nemzetállamok közötti jó kapcsolatok fontossága a békés egymás mellett élésben, valamint a személyes és kollektív jóllét szempontjából
- ▶ Hogyan befolyásolják az eltérő (etnikai, kulturális, vallási, nyelvi, nemi, korhoz kötődő) identitások és egyéb tényezők az együttélési képességünket
- ▶ Az együttélés kihívásai és a konfliktus lehetséges okai (kirekesztés, intolerancia, sztereotípiák, diszkrimináció, egyenlőtlenségek, privilégiumok, egyéni érdekek, félelem, a kommunikáció hiánya, véleményszabadság, az erőforrások korlátozottsága vagy az erőforrásokhoz való egyenlőtlen hozzáférés)
- ▶ Hogyan vesznek részt közösen egyének és különböző identitású és tagságú csoportok a globális problémák megoldásában, hogy világszerte javulást hozzanak
- ▶ A párbeszéd, a tárgyalás és a konfliktuskezelési készségek gyakorlása

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Fejlesszen ki és használjon a különböző csoportok és szempontok kezeléséhez, illetve az ezekkel való kapcsolatokhoz szükséges értékeket, attitűdöket és készségeket

A legfontosabb témák:

- ▶ Kölcsönös egymásrautaltság és a sokszínű társadalmakban és kultúrákban élés kihívásai (az erőviszonyok egyenlőtlensége, gazdasági egyenlőtlenségek, konfliktusok, diszkrimináció, sztereotípiák)
- ▶ Sokszínű és összetett szempontok
- ▶ Különböző szervezetek fellépése, hogy pozitív változásokat hozzanak a globális problémák vonatkozásában (nemzeti és nemzetközi mozgalmak, például a nők, a munkavállalók, a kisebbségek, az őslakosok és a szexuális kisebbségek mozgalmai)
- ▶ A saját csoportokon kívüli empátia és tisztelet értékei és attitűdjei
- ▶ A béke, a konszenzus és az erőszakmentesség fogalma
- ▶ A társadalmi igazságosságra irányuló (helyi, nemzeti és globális) fellépésekben való részvétel

B.7. téma: Az egyénileg és kollektíven végrehajtható fellépések

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Fedezze fel, milyen módokon lehet fellépni annak érdekében, hogy jobbat tegyünk a világot, amelyben élünk

A legfontosabb témák:

- ▶ Hogyan tehetik jobb helyre a döntéseink és tetteink az otthonunkat, az iskolai közösségünket, a házákat és a bolygónkat, és hogyan védhetik meg a környezetünket
- ▶ A közös munka megtanulása (együttműködési projektek valós problémákkal kapcsolatban a közösségben, például együttműködés másokkal az információgyűjtés és az információk ismertetése érdekében a megállapítások és elképzelések kommunikálására szolgáló különböző módszerek használatával)
- ▶ Döntéshozatali és problémamegoldó készségek

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vitassa meg az egyéni és kollektív fellépés fontosságát, és vegyen részt közösségi munkában

A legfontosabb témák:

- ▶ A személyes, helyi, nemzeti és globális problémák közötti kapcsolat
- ▶ A polgári szerepvállalás fajtái a személyes és kollektív fellépésekben különböző kultúrákban és társadalmakban (képviselő, közösségi szolgálat, média, hivatalos irányítási folyamatok, például szavazás)
- ▶ Az önkéntes csoportok, a társadalmi mozgalmak és a polgárok szerepe a közösségeik fejlesztésében és a globális problémákra adott megoldások azonosításában
- ▶ Példák olyan polgári szerepvállalást gyakorló személyekre és csoportokra, akik/amelyek jelentős hatást gyakoroltak helyi és globális szinten (Nelson Mandela, Malala Yousafzai, Vöröskereszt/Vörös Félhold, Orvosok határok nélkül, olimpia), és példák az álláspontjaikra, a fellépéseikre és a társadalmi kapcsolódásukra
- ▶ Annak megértése, hogy a tetteknek következményei vannak

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vizsgálja meg, hogyan léptek fel egyének és csoportok helyi, nemzeti és globális jelentőségű problémákkal kapcsolatban, és vegyen részt a helyi, nemzeti és globális problémákra adott válaszokban

A legfontosabb témák:

- ▶ Az egyének és csoportok (közintézmények, civil társadalom, önkéntes csoportok) szerepének és kötelezettségeinek meghatározása a fellépés tekintetében
- ▶ A fellépések következményeinek előrejelzése és elemzése
- ▶ A közösség fejlesztésére irányuló fellépések azonosítása (politikai folyamatok, a média és a technológia használata, nyomásgyakorló és érdekcsoportok, társadalmi mozgalmak, erőszakmentes aktivizmus, képviselő)
- ▶ A polgári szerepvállalás előnyeinek, lehetőségeinek és hatásának azonosítása
- ▶ Az egyéni és kollektív fellépés sikeréhez hozzájáruló tényezők és az ilyen fellépések sikerét korlátozó tényezők

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Szerezze meg és használja a hatékony polgári szerepvállaláshoz szükséges készségeket

A legfontosabb témák:

- ▶ A polgári szerepvállalást potenciálisan erősítő vagy korlátozó tényezők elemzése (gazdasági, politikai és társadalmi dinamikák és az olyan csoportok képviselőtének és részvételének akadályai, mint a nő, az etnikai és vallási kisebbségek, a fogyatékkal élő személyek és a fiatalok)
- ▶ A fontos globális kérdésekhez kapcsolódó információszerezés, véleménynyilvánítás és fellépések legmegfelelőbb módjának kiválasztása (hatékonyság, eredmények, negatív következmények, etikai megfontolások)
- ▶ A helyi és globális problémákkal (környezet, a béke megteremtése, homofóbia, rasszizmus) kapcsolatos együttműködési projektek
- ▶ A hatékony politikai és társadalmi szerepvállaláshoz szükséges készségek (kritikus tájékozódás és kutatás, a bizonyítékok értékelése, érvelés, fellépések tervezése és szervezése, együttműködés, a fellépések potenciális következményeinek mérlegelése, tanulás a sikerből és a kudarcból)

B.8. téma: Etikailag felelős viselkedés

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Vitassa meg, hogyan hatnak a döntéseink más emberekre és a bolygóra, és tegye magáévá a felelős viselkedést

A legfontosabb témák:

- ▶ Önmagunkkal, másokkal és a környezetünkkel való törődés értékei, illetve önmagunk, mások és a környezetünk tisztéletének értékei
- ▶ Egyéni és közösségi források (kulturális, gazdasági) és a gazdag/szegény, tisztességes/tisztességtelen fogalma
- ▶ Az emberek és a környezet közötti kapcsolódások
- ▶ Fenntartható fogyasztási szokások kialakítása
- ▶ Személyes döntések és tettek, és ezek hogyan befolyásolnak másokat és a környezetet
- ▶ Különbséget tenni a jó és rossz között, megindokolni a döntéseinket és az ítéleteinket

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Értse meg a társadalmi igazságosság és az etikai felelősség fogalmát, és tanulja meg, hogyan alkalmazza ezeket a mindennapi életben

A legfontosabb témák:

- ▶ Mit jelent etikailag felelős és elkötelezett világpolgárnak lenni
- ▶ A tisztességgel és a globális problémákkal (éghajlatváltozás, tisztességes kereskedelem, a terrorizmus elleni küzdelem, a forrásokhoz való hozzáférés) kapcsolatos személyes szempontok
- ▶ Valós példák a globális igazságtalanságra (az emberi jogok megsértése, éhség, szegénység, nemi alapú diszkrimináció, gyermekkatonák toborzása)
- ▶ Döntéshozatali készségek és felelős viselkedés tanúsítása személyes, iskolai és közösségi összefüggésben

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Elemezze a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatos kihívásokat és dilemmákat, és vizsgálja meg az egyéni és kollektív fellépésre gyakorolt hatásait

A legfontosabb témák:

- ▶ Különböző szempontok a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatban a világ különböző részein, és az ezeket befolyásoló meggyőződések, értékek és tényezők
- ▶ Hogyan befolyásolhatják ezek a szempontok a tisztességes/tisztességtelen, illetve etikus/nem etikus gyakorlatokat
- ▶ Hatékony és etikai polgári szerepvállalás a globális kérdések kapcsán (együttérzés, empátia, szolidaritás, párbeszéd, törődés az emberekkel és a környezettel, az emberek és a környezet tisztélete)
- ▶ Etikai dilemmák (gyermekmunka, élelmiszer-biztonság, a fellépések törvényes és törvénytelen formái, például az erőszak használata), amelyekkel a polgárok a politikai és társadalmi kötelezettségeik teljesítése során és a világpolgári szerepükben szembesülnek

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Kritikusan értékelje a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatos kérdéseket, és lépjen fel a diszkrimináció és az egyenlőtlenség ellen

A legfontosabb témák:

- ▶ Hogyan befolyásolják a társadalmi igazságossággal és az etikai felelősséggel kapcsolatos különböző szempontok a politikai döntéshozatalt és a polgári szerepvállalást (részvétel politikai mozgalmakban, önkéntes és közösségi munka, részvétel jótékony-sági vagy vallásos csoportokban), vagy hogyan komplikálják a globális problémák megoldását
- ▶ Etikai kérdésekkel kapcsolatos ügyek (atomenergia és atomfegyverek, öslakosok jogai, cenzúra, állatokkal szembeni kegyetlenség, üzleti gyakorlatok)
- ▶ A tisztességgel és a társadalmi igazságossággal kapcsolatos eltérő és egymásnak ellentmondó nézetek kapcsán felmerülő kihívások
- ▶ Az igazságtalanság és az egyenlőtlenségek elleni kiállás
- ▶ Etikai és társadalmi felelősség tanúsítása

B.9. téma: Szerepvállalás és cselekvés

Iskola-előkészítő és alsó alapfok (5–9 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Ismerje fel a polgári szerepvállalás fontosságát és előnyeit

A legfontosabb témák:

- ▶ A személyes és kollektív polgári szerepvállalás előnyei
- ▶ A közösség fejlesztése érdekében cselekvő egyének és szervezetek (más polgárok, klubok, hálózatok, csoportok, szervezetek, programok, kezdeményezések)
- ▶ A gyermekek szerepe a helyi, nemzeti és globális kihívásokra adott megoldások megtalálásában (az iskolában, a családban, a közvetlen környezetben, az országban, a bolygón)
- ▶ A szerepvállalás otthoni, iskolai és közösségi formái mint a polgárság alapvető szempontjai
- ▶ Részvétel párbeszédben és vitában
- ▶ Részvétel az osztálytermen kívüli tevékenységekben
- ▶ Hatékony együttműködés csoportokban

Felső alapfok (9–12 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Ismerje fel a szerepvállalás lehetőségeit, és kezdeményezzen fellépést

A legfontosabb témák:

- ▶ Hogyan vesznek részt az emberek ezeknek a szervezeteknek a munkájában, és milyen tudással, készségekkel és egyéb tulajdonságokkal járulnak hozzá
- ▶ A változást potenciálisan elősegítő vagy akadályozó tényezők
- ▶ A csoportok és szervezetek (klubok, hálózatok, sportcsapatok, szövetségek, szakmai szövetségek) szerepe
- ▶ Részvétel projektekben és írásbeli munkában
- ▶ Részvétel közösségi alapú tevékenységekben
- ▶ Részvétel az iskolai döntéshozatalban

Alsó középfok (12–15 éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Fejlessze ki az aktív szerepvállaláshoz szükséges készségeket, és lépjen fel a közös jó elősegítése érdekében

A legfontosabb témák:

- ▶ Személyes motiváció, és hogyan befolyásolja ez az aktív polgárságot
- ▶ Személyes értékek és etika, amelyek segítséget nyújtanak a döntéshozatalban és a cselekvésben
- ▶ A globális jelentőségű problémák kezelésében való közösségi részvétel módjai
- ▶ Proaktív részvétel a helyi, nemzeti és globális kezdeményezésekben
- ▶ Az egyetemes értékekre és az emberi jogokkal kapcsolatos elvekre épülő szükséges ismeretek, készségek, értékek és attitűdök kialakítása és használata
- ▶ Önkéntességi és közösségi szolgálati lehetőségek
- ▶ Hálózatépítés (társak, civil társadalom, nonprofit szervezetek, szakmai képviselők)
- ▶ Szociális vállalkozói készség
- ▶ Pozitív magatartás elsajátítása

Felső középfok (15–18+ éves korosztály)

Tanulási célkitűzés: Javasoljon fellépést a pozitív változás érdekében, és váljon a pozitív változás szószólójává

A legfontosabb témák:

- ▶ Annak megtanulása, hogyan legyünk aktív világpolgárok, és hogyan formáljuk önmagunkat és a társadalmat
- ▶ Hozzájárulás a helyi, nemzeti és globális szinten fellépést/változást igénylő szükségletek és prioritások elemzéséhez és azonosításához
- ▶ Aktív részvétel a pozitív változást szolgáló jövőkép, stratégia és cselekvési terv kidolgozásában
- ▶ A szociális vállalkozói készség lehetőségeinek felfedezése
- ▶ A különböző szereplők hozzájárulásainak és azok hatásainak kritikus elemzése
- ▶ Mások inspirálása, támogatása és oktatása a cselekvés érdekében
- ▶ A kommunikáció, a tárgyalás és a képviselési készségek gyakorlása
- ▶ Információszerzés és véleménynyilvánítás fontos globális kérdésekben
- ▶ Pozitív társadalmi viselkedés előmozdítása

C táblázat: Kulcsszavak

Ez a táblázat ismerteti az olyan kulcsszavak tájékoztató jellegű felsorolását, amelyek a fent körvonalazott tanulási célkitűzésekkel kapcsolatos viták és tevékenységek alapjául szolgálhatnak. Tematikusan, tájékoztató jelleggel kerülnek felsorolásra. Sok kérdés kapcsolatban áll egymással, és több korábban ismertetett témához és tanulási célkitűzéshez is kapcsolódik. A lista emellett szükség szerint bővíthető egyéb globális kérdésekkel és az adott viszonyok szempontjából releváns kérdésekkel.

<p>Globális és helyi problémák és a köztük lévő kapcsolat/ Helyi, nemzeti és globális irányítási rendszerek és struktúrák/Az interakciót és az összefonódást érintő kérdések/Mögöttes feltevések és erőviszonyok</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ polgárság, foglalkoztatás, globalizáció, bevándorlás, összekapcsolódás, egymásrautaltság, migráció, mobilitás, észak-dél kapcsolatok, politika, erőviszonyok ■ hozzáférés az igazságszolgáltatáshoz, beleegyezési korhatár, döntéshozatal, demokrácia, demokratikus folyamatok, élelmiszer-biztonság, jó kormányzás, véleményszabadság, nemek közötti egyenlőség, humanitárius jog, béke, a béke megteremtése, közjó, kötelességek, jogok (gyermekek jogai, kulturális jogok, emberi jogok, őslakosok jogai, az oktatáshoz való jog, nők jogai), jogállamiság, szabályok, átláthatóság, jóllét (egyéni és kollektív) ■ atrocitások, menedékkérők, gyermekmunka, gyermekkatonák, cenzúra, konfliktus, betegségek (ebola, HIV, AIDS), gazdasági egyenlőtlenségek, szélsőségségesség, népirtás, globális szegénység, egyenlőtlenség, intolerancia, atomenergia, atomfegyverek, rasszizmus, menekültek, szexizmus, terrorizmus, munkanélküliség, egyenlőtlen források, erőszak, háború ■ civil társadalom, vállalati társadalmi felelősségvállalás, multinacionális vállalatok, magánszektor, vallásos kontra világi, érdekeltek, állami felelősség, fiatalság ■ biodiverzitás, éghajlatváltozás, a katasztrófák kockázatának csökkentése, vészhelyzetek, vészhelyzeti reagálás, környezet, természeti katasztrófák, fenntartható fejlődés, vízminőség ■ földrajz, történelem, a gyarmatosítás öröksége, a rabszolgatartás öröksége, médiaműveltség, közösségi média
<p>Identitások, kapcsolatok és a sokféleség tiszteletének kialakítása és kezelése</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ közösség, ország, diaszpórák, család, őslakos népesség, kisebbségek, szomszédság, iskola, önmagunk és mások, világ ■ attitűdök, viselkedések, meggyőződések, kultúra, kulturális sokszínűség, sokféleség, nem, identitás (kollektív identitás, kulturális identitás, nemzeti identitás, személyes identitás), kultúrák közötti párbeszéd, nyelv(ek) (kétnyelvűség/ többnyelvűség), vallás, szexualitás, értékrendszerek, értékek ■ törődés, együttérzés, aggodás, empátia, tisztesség, becsület, integritás, kedvesség, szeretet, tisztelet, szolidaritás, tolerancia, megértés, világtudatosság ■ határozottság, kommunikáció, konfliktusrendezés, párbeszéd, befogadás, kultúrák közötti párbeszéd, életviteli készségek, a különbségek (például kulturális különbségek) kezelése, változáskezelés, közvetítés, tárgyalás, (nemzetközi és helyi) partnerségi készségek, megelőzés (konfliktus, bántalmazás, erőszak), kibékítés, transzformáció, minden fél számára előnyös megoldások ■ állatokkal szembeni kegyetlenség, bántalmazás, diszkrimináció, rasszizmus, erőszak (beleértve a nemi alapon történő erőszakot és az iskolai nemi alapon történő erőszakot)
<p>Szerepvállalás, cselekvés és etikai felelősség</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ fogyasztási szokások, vállalati társadalmi felelősségvállalás, etikai kérdések, etikai felelősség, tisztességes kereskedelem, humanitárius fellépés, társadalmi igazságosság ■ vállalkozói készség, pénzügyi készségek, innováció



A globális felelősségvállalásra nevelés végrehajtása



3.1 Hogyan integráljuk az oktatási rendszerekbe

A globális felelősségvállalásra nevelés nincs egyetlen kizárólagos megközelítése, de a tapasztalat azt mutatja, hogy bizonyos tényezők hozzájárulnak a sikeres megvalósításához; ezeket a tényezőket tünteti fel az alábbi ábra. A szakpolitikai döntéseket ebben a tekintetben számos kontextuális tényező befolyásolja, például az oktatáspolitikai, a rendszerek, az iskolák és a tantervek, a pedagógusok kapacitása, a tanulók igényei és sokfélesége, valamint a tágabb társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági környezet. Ez a szakasz a legfontosabb megvizsgálandó kérdésekkel foglalkozik.

A globális felelősségvállalásra nevelés sikeres oktatásához hozzájáruló tényezők:

- A szakpolitikába való beágyazás az érdekeltek széles körű támogatásával
- Hosszú távú és fenntartható
- Holisztikus, következetesen tartalmazza a különböző altémákat
- Megerősítést nyer minden iskolaévben és lehetőleg a társadalom szélesebb köreiben
- A helyi, nemzeti és globális dimenziók lefedése
- Támogatja a pedagógusok munkába állása előtti és folytatólagos munkahelyi képzése
- A helyi közösségekkel együttműködve dolgozták ki és tartják fenn
- Átalakítható a minőség megőrzésével
- Visszajelzés a nyomon követési és az értékelési folyamatok során
- Együttműködési megállapodásokon alapul, amelyek hosszabb távon biztosítják a szakértelmet az időszakos felülvizsgálatra vonatkozó rendelkezésekkel

Forrás: Education Above All (2012). *Education for Global Citizenship*.

3.1.1 A tanulási célkitűzések meghatározása

A kiemelt tanulási célkitűzések azonosítása az első alapvető lépés annak meghatározásához, milyen kompetenciák megszerzését várják a tanulóktól, és ahhoz, hogy meg hozzák a globális felelősségvállalásra nevelés végrehajtásával és értékelésével kapcsolatos döntéseket. A 2. szakaszban javasolt tanulási célkitűzések, amelyek integrált hangsúlyt fektetnek a tanulás kognitív, szociális-érzelmi és viselkedésbeli területére, példákkal szolgálnak ehhez a folyamathoz, és az adott ország viszonyaihoz, illetve a tanulók igényeihez és fejlettségi szintjéhez igazíthatók (lásd a lenti példákat).

Ausztráliában a tanterv három kereszttervet prioritást és hét általános képességet tartalmaz, amelyek kapcsolódnak a globális felelősségvállalásra neveléshez. A kereszttervet prioritások a következők: fenntarthatóság; Ázsia, illetve Ausztrália kapcsolata Ázsiával; az őslakosok és a Torres-szoros szigetein élő őslakosok történelme és kultúrája. Az általános képességek közé tartozik az írás-olvasás, a számtan, az IKT-kompetencia, a kritikus és kreatív gondolkodás, a személyes és szociális kompetencia, a kultúrák közötti megértés és az etikus viselkedés. Ezek a tantervben szereplő valamennyi tantárgyban megjelennek.

Kolumbiában a tanterv négy alapvető kompetencia – nyelv, matematika, tudományos és polgári kompetenciák – fejlesztésére törekszik. A polgári kompetenciákat, amelyek többek között magukba foglalják a logikus érvelést, a másokkal való törődést, a kommunikációs készségeket, a cselekvéssel kapcsolatos utólagos reflexiót, a tudást és az aktív részvételt az osztállyal, az iskolával és a közösséggel kapcsolatos ügyekben, kereszttervet módon fejlesztik. A 3., 5., 7., 9. és 11. évfolyamon a tanulási elvárásokat három csoportra osztják: békés együttélés, demokratikus részvétel és sokféleség. Ezek a kognitív, érzelmi, kommunikatív és integratív kompetenciákhoz kapcsolódnak. Az iskolarendszer decentralizált jellegének megfelelően az iskolák saját maguk dolgozzák ki az oktatási és tanulási anyagokat. http://www.mineducacion.gov.co/1621/articles-340021_recurso_1.pdf

Indonéziában a tanterv tartalmaz a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos alapvető kompetenciákat. Például a társas attitűdök révén megcélozza a becsületes viselkedést, a felelősséget és törődést, beleértve a toleranciát és a kölcsönös megértést.

A **Fülöp-szigeteken** a 2012/2013-as tanévben bevezetett K-12 tanterv különösen „Az együttélés tanulása” (Learning to Live Together) programból merít. Az „egész személyt érintő megközelítést” alkalmaz, és hangsúlyt fektet a hatékony kommunikációs készségekre, valamint a médiaműveltségre és az információk világában való eligazodásra. Az értékek oktatása, amely közvetlenül kapcsolódik a globális felelősségvállalásra neveléshez, olyan témákkal foglalkozik, mint az önbecsülés, a harmónia más emberekkel, a hazaszeretet és a globális szolidaritás.

A **Koreai Köztársaságban** a nemzeti tanterv nagy vonalakban ismerteti és kifejezetten hangsúlyozza az olyan kapcsolódó kompetenciákkal párosuló világpolgári lét fontosságát, mint a tolerancia, az empátia és a kulturális műveltség. A globális felelősségvállalásra nevelést elősegíti továbbá a központi kormányzat, a tartományi kormányzatok és az iskolák közötti háromoldalú együttműködés, és tovább erősíti a 2016-ban országos szinten bevezetendő vizsgamentes szemeszter.

Tunéziában a tanterv 2000-ben vezette be a kompetenciaalapú megközelítést. Emellett hangsúlyt kap az IKT (InfoDev) olyan nemzetközi szervezetek támogatásával, mint a Világbank, hogy az IKT az oktatás

valamennyi szintjébe beépüljön. Folyamatban van a polgári ismeretek oktatásával kapcsolatos megújult tanterv bevezetése nemzetközi és helyi partnerszervezetek révén, amelynek többek között része a fenntartható fejlődés elveinek előmozdítása, a nők érvényesülésének elősegítése és a nemek közötti egyenlőség. (Mediterrán Unió, 2014.)

3.1.2 A végrehajtás megközelítései

A formális oktatás keretében a globális felelősségvállalásra nevelés az alábbi leggyakoribb megközelítései léteznek: iskolai szinten, kereszttantervi szinten, a különböző tantárgyak integrált részeként vagy a tanterv önálló tantárgyaként történő oktatás. Ezek a megközelítések emellett kiegészíthetik egymást, és együttes alkalmazásukkal maximális hatás érhető el. A döntéshozóknak és a tervezőknek el kell dönteniük, melyik megközelítés felel meg legjobban az adott viszonyoknak. Ezt olyan tényezők befolyásolják, mint az oktatási politikák és rendszerek, az egymással versenyző prioritások a tantervben, a rendelkezésre álló források vagy egyéb tényezők.

Iskolai szinten: A globális felelősségvállalásra nevelés témái és kérdései kifejezetten iskolai szintű prioritások, és az iskola szellemiségének részei. Ezzel a megközelítéssel a globális felelősségvállalásra nevelés lehetőséget teremt a tanterv tartalmának, a tanulási környezetnek, valamint az oktatási és értékelési gyakorlatoknak az átalakítására. Az iskolai szintű vagy „az egész iskolára kiterjedő” megközelítések közé tartozik például a globális felelősségvállalásra neveléshez kapcsolódó tanulási eredményeknek minden szinten a meglévő tantárgyakba való integrálása, a részvételen alapuló tanulási módszerek használata, a nemzetközi napokra megemlékező tevékenységek, figyelemfelkeltés, aktivistaorientált klubok, közösségi szerepvállalás és a különböző helyeken található iskolák összekapcsolódása.

ORSZÁGONKÉNTI PÉLDÁK

Angliában az oktatási és szakképzési minisztérium kiadta a *Developing the global dimension in the school curriculum (A globális dimenzió fejlesztése az iskolai tantervben)* című publikációt az iskolaigazgatók, pedagógusok, felsővezetők és a tantervek kidolgozásával foglalkozó személyek számára. A kiadvány célja annak a bemutatása, hogyan integrálható a globális dimenzió a tantervbe és az iskolába. Példákat hoz arra, hogyan integrálható a globális dimenzió 3–16 éves kor között, és nagy vonalakban ismertet nyolc alapvető fogalmat (világpolgárság, konfliktusrendezés, sokféleség, emberi jogok, egymásroutaltság, fenntartható fejlődés, értékek és észlelések, társadalmi igazságosság). Útmutatást ad például a legfiatalabb tanulók személyes, társas és érzelmi fejlődésének elősegítéséhez a világ különböző részeiről származó gyermekekről készült fényképek megvitatása, tevékenységek, történetek és a gyermekek által felkeresett helyekről folytatott beszélgetések révén.

Kereszttantervi: A globális felelősségvállalásra nevelés előmozdíthatja és hasznosíthatja az egyes szakterületeken történő pedagógusi együttműködést. Ebben az esetben különböző tantárgyak foglalkozhatnak a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos témákkal. A kereszttantervi megközelítések kihívásnak tűnhetnek, és nehéz lehet a végrehajtásuk, ha hiányzik az előzetes elkötelezettség vagy tapasztalat az ilyen munkamódszereket illetően. Mindazonáltal megfelelnek a tanulók mélyebb tanulási igényeinek, és előmozdíthatják mind a pedagógusok, mind a diákok csoportjai közötti együttműködést.

Bizonyos tantárgyakba integrálva: A globális felelősségvállalásra nevelés számos tantárgyba (polgári ismeretek, társadalomtudomány, környezetvédelem, földrajz, történelem, hittan, tudomány, zene és művészetek) integrálható. A művészetek, többek között a vizuális művészetek, a zene és az irodalom, megeremthetik az önkifejezés lehetőségét, kialakíthatják az összetartozás érzését, és elősegíthetik a különböző kultúrákhoz tartozó emberek megértését és a velük folytatott párbeszédet, emellett központi szerepet játszanak a kritikus tájékozódásban, valamint a társadalmi és egyéb jellegű kérdések elemzésében. A sportok is lehetőséget nyújthatnak a tanulók számára az olyan fogalmak jobb megértésére, mint a csapatmunka, a sokféleség, a társadalmi kohézió és a tisztesség.

Önálló tantárgyként: A globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos önálló kurzusok kevésbé gyakoriak, de néhány országban önállóan tanítanak a globális felelősségvállalásra neveléshez kapcsolódó tanulási aspektusokat. A Koreai Köztársaságban például a 2009. évi tanterv bevezette a „kreatív kísérleti tevékenységek” nevű kötelező tantárgyat, amely arra törekszik, hogy megerősítse az együttműködést, a kreativitást és a jellemépítést a tanulók körében. Az ennek érdekében végzett tevékenységek ugyanakkor hasonlóak az egész iskolára kiterjedő megközelítéshez kapcsolódó tevékenységekhez, ilyen például az ifjúsági szervezetekben való részvétel, az iskolai és közösségi önkéntes munka és a környezetvédelem.

A globális felelősségvállalásra nevelés emellett történhet **nem formális oktatás** keretében, például ifjúsági kezdeményezésekkel, nem kormányzati szervezetek koalícióival és más oktatási intézményekkel folytatott együttműködéssel, valamint az interneten keresztül. Megvizsgálhatók az iskolák és a globális, valamint helyi kérdésekkel foglalkozó civil társadalmi szereplők közötti partnerségek, illetve ezeknek a szereplőknek az iskolai tevékenységekbe történő bevonása. (Lásd a lenti és az 1. mellékletben szereplő példákat.)

ORSZÁGONKÉNTI PÉLDÁK

Az **Activate** egy olyan fiatal vezetőkből álló hálózat **Dél-Afrikában**, amely a társadalmi problémákra adott kreatív megoldásokkal kíván változást elérni. A különböző háttérű és tartományokból származó fiatalok kétéves programban vesznek részt. Az első évben három helyi képzési program keretében egy adott feladaton dolgoznak. A második évben a résztvevők konkrét feladatokkal foglalkozó akciócsoportokat hoznak létre, és a nyilvános szférában folytatják a munkát. Az egyik példában az Activator egyik tagja leírja, hogyan dolgozik a helyi közösségben arra ösztönözve a fiatalokat, hogy ne csatlakozzanak bandákhoz és ne használjanak kábítószerket. A bandákkal és a kábítószerekkel kapcsolatos saját negatív tapasztalataiból merít, miután hét évet töltött börtönben. Amikor megkérdezték, ezt mondta: „Azt a jövőt képelem el Dél-Afrika számára, hogy a fiatalok előre lépnek és példaképpé válnak... Légy önmagad, légy hiteles és valósítsd meg az álmaid.” <http://www.activateleadership.co.za/blog/5-mins-with-fernando#sthash.dRCXMqPx.dpuf>

A **High Resolves** egy középiskolai oktatási kezdeményezés (amelyet az FYA, az **ausztrál** fiatalok egyetlen nemzeti, független nonprofit szervezete hajt végre), amelynek része egy világpolgársági program a 8. évfolyamos és egy globális vezetőszerop-program a 9. és 10. évfolyamos tanulók számára. Lehetővé kívánja tenni, hogy a tanulók végiggondolják személyes szerepüket a társadalmuk mint globális közösség kialakításában workshopok, szimulációk, vezetői készségekkel kapcsolatos képzés és gyakorlati cselekvési projektek segítségével.

2005 óta összesen 120 iskola több mint 80 000 diákja vett részt a programban. 2013-ban például a tanulók számos projektben vettek részt olyan kérdésekkel foglalkozva, mint a fogyatékkal élő emberek jogai, az emberkereskedelem, a menekültek befogadása és a tengerek megóvása. <http://www.highresolves.org> <http://www.fya.org.au/inside-fya/initiatives/high-resolves>

A **Peace First egyesült államokbeli** nonprofit szervezet programjában fiatal önkéntesek gyermekekkel dolgoznak együtt közösségi projektek részvételén alapuló kidolgozásán és végrehajtásán. Emögött az áll, hogy a gyermekek természetüknél fogva kreatívan gondolkodnak és oldják meg a problémáikat. A program a szociális és érzelmi készségek (öntudatosság, empátia, befogadás és kapcsolatok) fejlesztésére összpontosít. Az önkormányzatok és a kolumbiai nem kormányzati szervezetek közötti partnerkapcsolat révén **Kolumbia** vidéki térségeiben is végrehajtották ezt a programot. A Peace First emellett kidolgozott egy, az iskolákban használható tantervet. Ez a tanterv empirikus tevékenységek és együttműködésen alapuló játékok révén olyan témákkal foglalkozik, mint a barátság, a tisztesség, az együttműködés, a konfliktusrendezés és a tettek következményei. Például az első osztályosok megtanulják, hogyan osszák meg másokkal az érzéseiket, a harmadik osztályosok a kommunikációval és az együttműködéssel kapcsolatos készségeket és tudatosságot alakítanak ki, a negyedik osztályosok gyakorolják a bátorságot és az állásfoglalást, az ötödik osztályosok pedig megvizsgálják, hogyan oldják meg a konfliktusokat. <http://peacefirst.org>

3.1.3 Végrehajtás nehéz körülmények között

Bizonyos körülmények között az oktatók és a döntéshozók pénzügyi és/vagy emberi erőforrásokkal kapcsolatos korlátozásokkal és egyéb kontextuális kihívásokkal kerülhetnek szembe, ami megnehezíti a rendszerszintű reformok és a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos programok végrehajtását. Előfordulhat például, hogy az iskolák nem rendelkeznek könyvekkel vagy egyéb forrásokkal, a tantermek túlszűfoltak, a pedagógusok pedig nem vagy csak korlátozottan vettek részt oktatásban és képzésben, vagy nyomás nehezedik rájuk, hogy felkészítsék a diákjaikat a nemzeti vizsgákra. A válságok által érintett környezetben lehetnek olyan politikailag, szociálisan és/vagy kulturálisan érzékeny területek – az oktatásra és a rendszer átalakítására vonatkozó, egymással versenyző prioritásokon túl –, amelyek jelentős kihívást jelentenek a globális felelősségvállalásra nevelés tervezését és végrehajtását illetően. Ilyen esetekben a globális felelősségvállalásra nevelés még korlátozott forrásokkal vagy nehéz körülmények között is megvalósítható. Elképzelhető, hogy az erőforrás-intenzív vagy az egész rendszerre kiterjedő kezdeményezések rövid távon nem reálisak, de vannak olyan szakpolitikai és tervezési döntések, amelyek a realitás talajáról indulva meghozhatók, valamennyi szinten fokozatosan integrálva a globális felelősségvállalásra nevelést az oktatási rendszerbe. Az egyik lehetőség például az, hogy kezdetben az érdeklődést mutató iskolákkal vagy az UNESCO Társult Iskolákkal (ASPnet – Associated Schools Project Network, UNESCO) működnek együtt. Egy másik lehetőség, hogy az oktatási folyamat egyik aspektusára összpontosítanak, például a munkába állást megelőző vagy a munkahelyi pedagógusképzésre, vagy a tankönyveknek a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos fogalmak beépítése céljából végzett átdolgozására.¹⁰ Egy újabb lehetőség olyan iskolai projektek kezdeményezése, amelyek lehetőséget és motivációt kínálnak a tanulóknak arra, hogy többet megtudjanak arról, mit jelent világpolgárnak lenni. A hangsúlyt először az adott (szükségszerűen eltérő) viszonyok között megvalósítható és stratégiai elemekre kell helyezni, és onnan kell tovább építkezni.

¹⁰ A világpolgárságnak alulfinanszírozott vagy nehéz viszonyok között történő oktatására vonatkozó megközelítések részletesebb megvitatásához lásd Education Above All (2012). *Education for Global Citizenship*

3.2 Hogyan valósítsuk meg az órán

3.2.1 A pedagógusok szerepe és támogatása

A globális felelősségvállalásra neveléshez olyan képzett oktatókra van szükség, akik jól ismerik a transzformatív és részvételen alapuló oktatást és tanulást. Az oktató fő feladata, hogy útmutatást nyújtson, lehetővé tegye a fejlődést, kritikus tájékozódásra bátorítsa a tanulókat, és támogassa a pozitív személyes és társadalmi változásokat előmozdító ismeretek, készségek, értékek és attitűdök megszerzését/kialakulását. Az oktatók azonban sok esetben korlátozott tapasztalattal rendelkeznek az ilyen megközelítések terén. A munkába állást megelőző képzés, valamint a szakmai képzés és fejlődés folyamatos lehetősége alapvető fontosságú annak biztosítása érdekében, hogy az oktatók magas szinten tudják oktatni a világpolgárságot.^{11,12} (Lásd az oktatók szakmai fejlődését támogató kezdeményezések példáit az 1. mellékletben).

Emellett fontos felismerni, hogy az oktatók csak akkor tudják hatékonyan oktatni a világpolgárságot, ha az iskolaigazgatók, a közösségek és a szülők is támogatják őket és elkötelezettek, ha az iskola-rendszer lehetővé teszi a globális felelősségvállalásra nevelés hatékony oktatásához szükséges oktatási és tanulási megközelítést – például sok esetben a magolást támogató hagyományos oktatási megközelítések a megszokottak –, illetve ha elegendő idővel és erőforrással rendelkeznek.¹³

3.2.2 A tanulási környezet

A biztonságos, befogadó és megnyerő tanulási környezet is alapvetően fontos a világpolgárság hatékony oktatásához. Az ilyen környezet fokozza az oktatási és tanulási élményt, támogatja a különböző típusú tanulást, értékeli a tanulók meglévő tudását és tapasztalatát, és lehetővé teszi a sokféle háttérrel rendelkező tanulók részvételét. Biztosítja, hogy valamennyi tanuló értékesnek és a közösség részének érezze magát, elősegíti az együttműködést, az egészséges interakciót, a tiszteletet, a kulturális érzékenységet és egyéb, egy sokszínű világban való élethez szükséges értékeket és készségeket. Az ilyen környezet emellett biztonságos helyet nyújt az ellentmondásos kérdések megvitatására.

Az oktatók központi szerepet játszanak a hatékony tanuláshoz szükséges környezet megteremtésében. Számos megközelítést alkalmazhatnak a biztonságos, befogadó és megnyerő tanulási környezet létrehozására. Például, a tanulók a pedagógussal közösen megegyezhetnek az interakció alapvető szabályaiban, úgy rendezhetik be a tantermet, hogy a tanulók kis csoportokban együttműködhesse-

11 Lásd például UNESCO Education for All; Gopinathan et al, The International Alliance for Leading Education Institutes (2008); Longview Foundation (2009).

12 Lásd Kerr (1999).

13 Lásd az Ajegbo-jelentést (2007).

nek, a tanulók határozhatják meg a forrásokat a pedagógusok segítségével, és helyet biztosíthatnak a tanulóknak a munkáik megmutatására. Különös figyelmet kell fordítani a befogadást potenciálisan veszélyeztető és a tanulási lehetőségeket esetlegesen korlátozó tényezőkre. Idetartozik például a gazdasági háttér, a fizikai és szellemi képesség, a faj, a kultúra, a vallás, a nem és szexuális beállítottság.

ORSZÁGONKÉNTI PÉLDÁK

2008-ban **Sierra Leonében** az oktatási minisztérium és a nemzeti pedagógusképző intézmények az UNICEF-fel együttműködve kidolgozták az **„Emerging Issues” (Új problémák)** pedagógusképző programot, hogy támogassák a konfliktusokat követő helyreállítást a tanulási tartalom és az oktatási módszertan révén. A képzés olyan tematikus területeket érint, mint az emberi jogok, a polgárság, a béke, a környezet, a reprodukciós egészség, a kábítószerrel való visszaélés, a nemek közötti egyenlőség és a katasztrófavédelem, továbbá a magatartásbeli változást elősegítő oktatási és tanulási módszerekkel foglalkozik. Képzési anyagokat dolgoztak ki a munkába állást megelőző képzést, valamint az intenzív és távoktatásban megvalósuló munkahelyi képzést illetően. <http://learningforpeace.unicef.org/resources/sierra-leone-emerging-issues-teacher-training-programme/>

Sri Lankán az oktatási minisztérium és a GIZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH) jelenleg végrehajt egy, a **társadalmi kohéziót elősegítő oktatási programot** a társadalmi kohéziót és békét elősegítő oktatásra vonatkozó, 2008. évi nemzeti szakpolitikával összhangban. A projekt egyik erősségeként tartják számon, hogy 200 kísérleti iskolára összpontosít az ország kilenc tartományából ötben – elsősorban hátrányos, a konfliktusokon túljutott régiókban, illetve különböző nyelvi csoportokat képviselve –, „ahol a program tevékenységei összehozhatók, és ahol kísérletezni lehet”. Ezek a tevékenységek négy területet ölelnek fel, ezek a béke és az értékek oktatása, a többnyelvű oktatás, a pszichoszociális gondoskodás és a katasztrófavédelem. Hangsúlyt fektetnek az egész iskola fejlődésére a tanuló szerepvállalástól, valamint a pedagógusok és az adminisztrátorok képzésétől és támogatásától kezdve a minőségi és mennyiségi hatásvizsgálatig. A program egyik értékelése szerint ezek a kísérleti iskolák „már mintaként szolgálnak az ilyen, egész iskolákra kiterjedő munka tekintetében”. <https://www.giz.de/en/worldwide/18393.html>

3.2.3 Tanítási és tanulási gyakorlatok

A globális felelősségvállalásra nevelés fejlődésével egyre nagyobb hangsúlyt fordítottak a kapcsolódó oktatási és tanulási gyakorlatokra, felismerve, hogy a meglévő gyakorlatok gyakran a tanulás adott formáit hangsúlyozzák.¹⁴ A globális felelősségvállalásra nevelés során központi szerepet játszanak a részvételen alapuló, tanulóközpontú és befogadó oktatási és tanulási gyakorlatok, mint ahogy az oktatási és tanulási folyamattal kapcsolatos különböző döntésekben való tanuló részvétel is. Az ilyen gyakorlatok alapvetőek a globális felelősségvállalásra nevelés transzformatív szándéka szempontjából. A globális felelősségvállalásra neveléshez kapcsolódó tanulás széles köre emellett kifinomult oktatási és tanulási gyakorlatokat igényel, például projektalapú tanulást, részvételen alapuló projekteket, együttműködést, empirikus tanulást és közösségi szolgálatot. Egyre több ismeret és forrás áll az oktatók rendelkezésére, ami segít abban, hogy alaposabban megvizsgálják a világ-

¹⁴ Lásd Evans (2008); Kerr (2006); Parker (1995).

polgárságot, és beépítsék az egész iskolára kiterjedő és osztálytermi gyakorlatokba (lásd a forrásokat az 1. mellékletben). Az alábbi felsorolás a globális felelősségvállalásra neveléshez szükséges néhány alapvető oktatási és tanulási gyakorlatot azonosít.

A globális felelősségvállalásra neveléshez olyan alapvető oktatási és tanulási gyakorlatokra van szükség, amelyek...

- támogatják a tiszteletteljes, befogadó és interaktív osztálytermi és iskolai hozzáállást (például nemek közötti egyenlőség, befogadás, az osztálytermi normák egyforma értelmezése, tanulói vélemények, ülésrend, a tér használata);
- tanulóközpontú és kulturálisan reagálni kész, független és interaktív oktatási és tanulási megközelítéseket tesznek lehetővé, amelyek megfelelnek a tanulási céloknak (például független és együttműködésen alapuló tanulás, média-műveltség);
- autentikus feladatokat tartalmaznak (például a gyermekek jogainak bemutatása, béketeremtő programok létrehozása, globális kérdésekkel foglalkozó diákújság létrehozása);
- globális orientációjú tanulási forrásokból merítenek, amelyek segítenek a tanulóknak annak megértésében, hol a helyük a világban a helyi körülmények összefüggésében (például számos forrás és médium használata, összehasonlító és eltérő szempontok);
- a tanulási céloknak és a tanulást támogató instrukcióknak megfelelő felmérési és értékelési stratégiákat alkalmaznak (például reflexió és önértékelés, a társak visszajelzése, pedagógusi értékelés, naplók, portfóliók);
- lehetőségeket nyújtanak a tanulóknak arra, hogy különböző környezetben tapasztalják meg a tanulást, beleértve a tantermet, az egész iskolára kiterjedő tevékenységeket és közösségeket, a helyi megoldásoktól a globális megoldásokig (például közösségi részvétel, nemzetközi online megoldások, virtuális közösségek);
- hangsúlyozzák a pedagógus/oktató példakép szerepét (például naprakész tájékozódás az aktuális eseményekről, közösségi részvétel, környezetvédelmi és az igazságosságra vonatkozó normák gyakorlása);
- oktatási és tanulási forrásként tekintenek a tanulókra és a családjukra, főként multikulturális környezetben.

Forrás: Evans, M. et al. (2009). Mapping the "global dimension" of citizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context. *Citizenship, Teaching and Learning*, 5(2), 16-34.

Emellett fontos biztosítani, hogy a kiválasztott oktatási és tanulási gyakorlatokat úgy tervezzék meg, hogy elérjék a kívánt tanulási célkitűzéseket, illetve a tevékenységek és feladatok, az elvárt kompe-

tenciák és a tanulási tevékenységek koherensek legyenek.¹⁵ Az olyan tanulási tevékenységeket, mint például az osztályban történő beszélgetéseket, egy cikk elolvasását vagy egy videó megnézését követően kérdések megválaszolását úgy tervezték, hogy elősegítsék a kritikus gondolkodás és a szociális készségek fejlődését, alaposabban megvizsgálják az értékeket, támogassák az ismeretszerzést és fejlesszék a gyakorlati képességeket. Az összetettebb oktatási és tanulási gyakorlatokat, például a csoportos vizsgálatot, a problémák elemzését, a problémaalapú tanulást és társas cselekvést úgy tervezték, hogy elősegítse számos konkrét és kapcsolódó kompetencia integrált fejlesztését.¹⁶ Egyre nagyobb mértékben használnak valós feladatokat vagy autentikus bemutatókat, például globális kérdésekkel foglalkozó kutatási projekteket, közösségi szolgálattal kapcsolatos tevékenységeket, nyilvános információs függelékeket és online nemzetközi ifjúsági fórumokat a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos kompetenciák fejlesztésére.¹⁷

Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) és a közösségi média lehetőséget kínál a globális felelősségvállalásra nevelés és tanulásának (lásd a lenti ábra), az osztályok és közösségek közötti kapcsolatok megteremtésének, illetve az ötletek és források megosztásának támogatására. A megvizsgálandó szempontok közé tartoznak az elérhető technológiák (például az internet, videó- és mobiltelefonok, valamint a táv- és online tanulás) és az, hogyan használhatják a tanulók az IKT-t és a közösségi médiát a globális felelősségvállalásra nevelés során (például podcastok és blogok létrehozása, kutatások, valós helyzetekben való részvétel és más tanulókkal való együttműködés). Az oktatók a táv- és online tanulási és információmegosztási platformokat is használhatják a saját ismereteik és képességeik fejlesztésére.

ORSZÁGONKÉNTI PÉLDÁK

A British Council **Connecting Classrooms (Kapcsolatteremtés osztályok között)** nevű kezdeményezése a világ különböző részeiről származó osztályok között teremt kapcsolatot, lehetőséget adva a tanulóknak különböző kultúrák megismerésére, a világpolgárság kérdéseivel való foglalkozásra és a világpolgársághoz szükséges készségek megszerzésére. A pedagógusok fejlesztik a világpolgársággal kapcsolatos problémák oktatásával kapcsolatos készségeiket, megismernek különböző oktatási rendszereket, és fejlesztik az oktatási készségeiket. Ennek egyik példája egy vidéki lincolnshire-i (UK) általános iskola és egy bejrúti (Libanon) általános iskola közötti partnerkapcsolat, amelynek keretében a gyermekeknek lehetőségük nyílt Skype-on beszélgetni az együttélés témájáról. A jelenlegi szíriai válság miatt a bejrúti iskolában sok a szír menekült diák, valamint libanoni és palesztin tanuló. A kezdeményezés érzelmi kapcsolatot, empátiát teremtett a két iskola tanulói között, és a bejrúti iskola különböző közösségei közötti empátiát is elősegítette. [https:// schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon](https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon)

Angliában egy slough-i általános iskola felvette a kapcsolatot egy **indiai**, Delhiben található iskolával. A slough-i iskolába járó diákok több mint 90%-a dél-ázsiai származású. Ez a kapcsolat segítette a tanulóknak abban, hogy kapcsolatban maradjanak a kulturális gyökereikkel, és lehetővé tette, hogy a pedagógusok jobban megértsék a gyermekek kulturális hátterét. A személyes kapcsolatok internetes és levelezés útján történő kialakításával a részt vevő gyermekek és pedagógusok folyamatos párbeszédben vettek részt, és globális szempontokat tettek magukévá. [http:// webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://education.gov.uk/publications/eorderingdownload/1409-2005pdf-en-01.pdf](http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://education.gov.uk/publications/eorderingdownload/1409-2005pdf-en-01.pdf)

15 Lásd Mortimore (1999).

16 Joyce and Weil (2008).

17 Andreotti (2006); Larsen (2008); Taking it Global (2012); Think Global (2013); UNESCO Associated Schools Project.

Az **iEARN** több mint 140 ország több mint 30 000 iskolájából és ifjúsági szervezetéből álló nonprofit szervezet. Az iEARN támogatja a pedagógusok és a fiatalok online, az internet és egyéb kommunikációs technológiák használatával történő együttműködését. Naponta több mint 2 millió tanuló vesz részt együttműködésen alapuló projektmunkában az iEARN révén. <http://www.iearn.org/>

Nigériában és Skóciában a Power Politics, egy iskolákat érintő együttműködési projekt arra irányul, hogy felhívja a figyelmet a globális fejlődéssel kapcsolatos kérdésekre, és elősegítse az országok közötti kapcsolatokat. A Port Harcourt-i (Nigéria) és aberdeeni (Skócia) diákok és pedagógusok részvételével a projekt olyan tantervi anyagokat fejleszt ki, amelyek a mindkét térségben meghatározó olaj- és gáziparral kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. Például a Port Harcourt-i diákok filmet készítettek az olaj hazájukra gyakorolt pozitív és negatív hatásairól, azonosítva a gazdasági, társadalmi, környezeti és politikai hatásokat; egy aberdeeni iskola tanulói pedig képregényt alkottak, hogy elmagyarázzák a millenniumi fejlesztési célokat, és elgondolkodjanak a 2015 utáni prioritások meghatározásáról. <http://www.powerpolitics.org.uk/resources>

A **Taking it Global for Educators** egy több mint 125 országot érintő, 4000 iskolából és 11 000 pedagógusból álló hálózat, amely a világpolgárságra, a környezetgazdálkodásra és a tanulók véleményére összpontosítva lehetővé kívánja tenni, hogy a fiatalok megismerjék a globális kihívásokat, és részt vegyenek a leküzdésükben. Támogatja az oktatókat a technológia használatában, hogy transzformatív tanulási élményt nyújtsanak a diákjaiknak. Ez a hálózat olyan oktatók közössége, akik együtt kívánnak működni nemzetközi tanulási projekteken, és olyan biztonságos, reklámmentes virtuális osztálytermi platformot biztosít, amely a digitális média eszközeivel támogatja a nemzetközi együttműködést. Emellett gyakorlati szakmai képzéssel kapcsolatos online tanfolyamokat, webináriumokat és személyes részvételt igénylő workshopokat kínál a világpolgárság, a környezetgazdálkodás és a tanulói vélemények témakörében, továbbá számos olyan, a világ különböző részén található osztályok számára elérhető programot kínál, amely lehetővé teszi konkrét globális kérdések innovatív módon történő oktatását és megismerését, és ezen túl elérhetővé tesz egy pedagógusok által a pedagógusok számára kifejlesztett, a tantervhez kapcsolódó, témaorientált világpolgársági forrásokat tartalmazó adatbázist. A Global Youth Action Network, egy Taking it Global for Educators program is létrehozott egy információs portált az ifjúsági mozgalmak és ifjúsági aktivizmus támogatására. <http://www.tigweb.org> <http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm>

A tunéziai kormány, az Emberi Jogok Arab Intézete, a helyi nonprofit szervezetek és ENSZ-ügynökségek közös kezdeményezésére **Tunézia** emberi jogi és polgársági iskolai klubokat hozott létre 24 általános és középiskolában. A cél „a demokráciával kapcsolatos, a szociális kontextushoz kapcsolódó ismeretek átadása, valamint az emberi jogok és polgárság értékeinek és alapelveinek terjesztése a művelt ifjúság körében a részvételen alapuló pedagógiára összpontosító polgársági projektek révén”. Az első iskolai klub a szegény tuniszi területben, Mellassine-ben található Bab Khaled általános iskolában nyílt meg. A diákok részt vettek az iskolai tér kezelésében és közösségi projekteken, hogy a polgári szerepvállaláshoz szükséges készségeket szerezzenek, és fejlesszék a helyi közösséget. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#.VDoyblFpvJw

3.3 Hogyan értékeljük a tanulási eredményeket

A globális felelősségvállalásra nevelés felmérése és értékelése különböző célokat szolgálhat. Például az alábbi célokra használható:

- a tanulók tantervi elvárásokhoz viszonyított fejlődésével és eredményeivel foglalkozó információk gyűjtése és rögzítése;
- a tanulók tájékoztatása a haladásról, az erősségek és fejlesztendő területek meghatározása, és ezen információk felhasználásával a tanulási célok kitűzése;
- a tanulók osztályozásával, valamint továbbtanulási és foglalkozási döntéseivel kapcsolatos döntésekhez nyújtott útmutatás;
- az oktatási folyamat és/vagy a tanfolyam/program sikerével kapcsolatos visszajelzés a tervezés, végrehajtás és a hatékonyabb instrukciók elősegítése érdekében.

Az útmutatással szolgáló keretek között a felmérés és értékelés elsődleges célja a tanulói eredmények javítása, valamint a tanulói erősségek és fejlesztendő területek meghatározásához, a tantervnek és az instrukciókkal kapcsolatos megközelítéseknek a tanulói igényekhez való igazításához, valamint a programszintű és osztálytermi gyakorlatok általános hatékonyságának értékeléséhez nyújtott segítség. Fontos, hogy az értékelés túlnyúljon a tények ismeretén, és magában foglalja a készségek, értékek és attitűdök értékelését is.

A globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos felmérés és értékelés tervezésénél különböző kérdéseket kell figyelembe venni, például az alábbiakat:

- Mely alapvető tanulási területeket kell figyelembe venni egy átfogó felmérési és értékelési tervben?
- Honnan lehet tudni, hogy sikeres a tanulás? Milyen mérőszámok használhatók?
- Mit fogadunk el bizonyítékként a tanulók ismereteire és a készségeik fejlődésére?
- Milyen típusú felmérés a leghasznosabb a tanulással kapcsolatos bizonyítékok összegyűjtésére?

Az alkalmazott megközelítés a környezettől függ, mert a különböző oktatási rendszerek eltérő megközelítéseket használnak a tanulás felmérésére és értékelésére. Emellett attól is függ, hogyan történik a globális felelősségvállalásra nevelés, például az egész tanterven keresztül vagy egy vagy több konkrét tantárgy vagy egyéb modul keretében.

A felmérés formatív vagy szummatív módszerének meg kell felelnie a tanulási célkitűzéseknek, valamint az oktatási és tanulási gyakorlatoknak. A globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos tanulási célkitűzések és kompetenciák változatosságát tekintve valószínűleg több módszerre van szükség (például feladatok, bemutatók, megfigyelések, projektek, teljesítményen alapuló feladatok, tesztek) a tanulással kapcsolatos megfelelő felméréshez. A felméréshez használt módszerek túl szűk köre csak korlátozottan mutatná meg, mit tanultak a diákok.

A globális felelősségvállalásra nevelés oktatói figyelembe vehetik az értékelés tágabb céljait és kizárólag a **tanulás értékelése** helyett szóba jöhet a **tanulásra szolgáló értékelés** és a **tanulásként történő értékelés** is. Ez különösen fontos, mert széles körű transzformatív célokkal rendelkező oktatási

területtel foglalkoznak. A jelenlegi gyakorlat azt mutatja, hogy az oktatók a hagyományos értékelési módszerek és a reflektívabb és teljesítményalapúbb módszerek keverékét használják, például az önértékelést vagy a társak általi értékelést, amely során megismerhető a tanulók véleménye például a személyes fejlődésről, a kritikus tájékozódás mélyebb ismeretéről, a szerepvállalásról és a polgári együttműködési képességről. Az értékelési gyakorlatok a személyes fejlődés/integráció és a társadalmi tudatosság értékelését is megcélözzák. Az értékelés részeként az oktatók deskriptív visszajelzést adnak a tanulóknak, ami segít nekik a fejlődésben. Az értékelési folyamat során az önértékelés, a reflektív naplók és portfóliók, valamint a társak általi visszajelzés lehetőségeit is támogatják.

A globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos tanulási eredmények felmérése és értékelése során figyelembe veendő egyéb kérdések közé tartoznak a *folyamatok* (például oktatási és tanulási gyakorlatok, tanulói részvétel) és *eredmények* (például egyéni és csoportos tudás, készségek, értékek és attitűdök, valamint teljesítmények), továbbá *kontextuális kérdések* (például tantervi dokumentumok, intézményi politikák, pedagógusi kompetenciák, igazgatási elkötelezettség és támogatás, források, tanulói környezet, közösségi kapcsolatok). A tervezési folyamat egésze során, a felmérési és értékelési gyakorlatok tervezésekor és alkalmazásakor figyelembe kell venni a validitást, a megbízhatóságot és a tisztesség kérdését.

Még nincsenek globálisan elfogadott mutatószámok a globális felelősségvállalásra neveléshez kapcsolódó tanulási eredmények nyomon követésére, de várhatóan hamarosan elérhető válnak a javasolt mérési keretek és potenciális mérőszámok. Számos felmérés próbálta értékelni a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos eredményeket különböző környezetekben (lásd az 1. mellékletet), és különböző érdekeltek jelenleg is tesznek erre kísérleteket, különösen annak a javaslatnak a fényében, hogy a fenntartható fejlődés oktatásával együtt a globális felelősségvállalásra nevelés legyen a 2015 utáni fejlesztési terv egyik oktatási célkitűzése. Az UNESCO kutatási megbízásokkal hozzájárul ezekhez az erőfeszítésekhez, és a kutatásokat arra fogják használni, hogy kidolgozzák a potenciális mérőszámokkal és az adatgyűjtési megfontolásokkal kapcsolatos bizonyítékalapú javaslatokat.

ORSZÁGONKÉNTI PÉLDÁK

A Plan International és a University of Melbourne Ifjúsági Kutatóközpontja értékelt egy, a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos programot **Ausztráliában** és **Indonéziában**. A program „összeköti az ausztrál iskolák tanulóit az indonéz közösségek gyermekeivel, hogy elősegítsék annak megértését, hogyan viszonyulnak a fiatalok részéről a saját közösségeikben felmerülő kérdések a tágabb globális kérdésekhez.” A 2008 és 2011 között, a program eredményeinek értékelése céljából elvégzett kutatás szerint pozitív változások figyelhetők meg a globális kérdésekkel és a készségek fejlődésével kapcsolatos tudatosság és megértés terén. A kutatók különösen azt állapították meg, hogy „azok a résztvevők, akik képesek voltak hosszabb ideig tartó részvételre, jelentősebb tanulási eredményeket tudtak felmutatni, és határozottan másképp voltak képesek látni a világban játszott szerepüket”.

Az IEA (International Association for the Evaluation of Education Achievement – Az Oktatási Teljesítmények Értékelésével Foglalkozó Nemzetközi Társaság) által készített **nemzetközi polgári és polgársági oktatási tanulmány** értékeli a tanulói teljesítményt a tudás és a koncepcionális megértés vizsgálata során, továbbá a polgári ismeretekkel és polgársággal kapcsolatos tanulói hajlamokat és attitűdöket.

A pedagógusok és az iskolai kérdőívek információkat gyűjtenek arról, milyen körülmények között tanulnak a diákok polgári ismereteket és polgárságot, beleértve az oktatási és tantermi irányítási gyakorlatokat, valamint az iskolai irányítást és légkört. A 2009. évi tanulmány a nyolcadik évfolyamra beiratkozott tanulókat (átlagéletkor: 13,5 év) értékelt. A soron következő, 2016. évi tanulmány beszámol majd arról, mennyire ismerik és értik a tanulók a polgári ismeretekkel és a polgársággal kapcsolatos fogalmakat és kérdéseket, valamint beszámol a meggyőződéseikről, az attitűdjeikről és a viselkedésükről.

A tanulási eredmények értékelésén túl a **globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos programok minőségének folyamatban lévő nyomon követése és értékelése** is fontos, és különböző módon végezhető el. Elvégezhető különböző programszintű szempontok (például tanulási elvárások, források, pedagógusi kompetenciák, tanulói környezet), folyamatok (például oktatási gyakorlatok, tanulási források, tanulói részvétel), eredmények (például ismeretek, készségek, értékek és attitűdök, transzformatív hatás) és kontextuális megfontolások figyelembevételével.

Ahol lehetséges, a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos programok hatékony értékelését integrálni kell a már létező értékelésekbe, és számos tényezőt kell figyelembe venni. Egyértelműen meg kell határozni az értékelés céljait és mutatószámait (például státusz, facilitatív, eredmények), figyelembe kell venni a pedagógusi/tanulói közösség természetét és a környezetet, továbbá meg kell határozni, milyen információk szolgálnak elfogadható bizonyítékként, és milyen módszerekkel gyűjtsék az adatokat. Az átfogóbb stratégia részeként egyéb dimenziókat is figyelembe kell venni, beleértve a hivatalos tantervi dokumentumokat, az intézményi politikákat és programokat, az oktatási környezetet és kapcsolatokat, a közösségi kapcsolatokat, a professzionális tanulást, valamint az igazgatási kötelezettségvállalást és támogatást. A program értékelése során továbbra is figyelmet kell fordítani különböző megfontolásokra (például hatály, relevancia, tagozódás, folytonosság).

A program értékelésének eredményei különböző célokra felhasználhatók fel, például a programszintű korlátozások azonosítására, konkrét fejlesztési területek megcélzására, a helyi, nemzeti és nemzetközi trendek és eredmények jelentésére, a program hatékonyságának értékelésére vagy az elszámoltathatóság és átláthatóság előmozdítására. Az adatoknak tájékoztatniuk kell a döntéshozókat az előremutató megoldásokról, és hozzá kell járulniuk a hatékony és fenntartható tanuláshoz. Az ilyen tanulásorientált kultúra a fejlődésben látja a sikert, a hibákat pedig az oktatási/tanulási fejlődési folyamat megszokott részének tekinti.

Mellékletek

1. melléklet: Válogatott online gyakorlatok és források

Online adatbázisok

UNESCO információs portál a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatban, amelyet az APCEIU (Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding), az UNESCO II. kategóriába tartozó intézménye működtet. www.gcedclearinghouse.org

Az UNESCO-nak a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatos adatbázisa. Az adatbázis az UNESCO által kiadott, a témához kapcsolódó anyagokat tartalmaz. www.unesco.org/new/en/education/resources/in-focus-articles/global-citizenship-education/documents-unesdoc/

Tantermi és tantervi források

Amnesty International. Emberi jogi oktatás: <https://www.amnesty.org/en/human-rights-education>

A „Breaking the Mould” projekt. <https://www.teachers.org.uk/educationandequalities/breakingthemould>

Bryan, A. and Bracken, M. 2011. *Learning to Read the World? Teaching and Learning about Global Citizenship and International Development in Post-Primary Schools*. Dublin, Irish Aid. <http://www.ubuntu.ie/media/bryan-learning-to-read-the-world.pdf>

Chiarotto, L. 2011. *Natural Curiosity: Building Children's Understanding of the World Through Environmental Inquiry: A Resource for Teachers*. Toronto, ON, The Laboratory School at The Dr Eric Jackman Institute of Child Study, OISE, University of Toronto. <http://www.naturalcuriosity.ca/>.

Child & Youth Finance International. 2012. *A Guide to Economic Citizenship Education: Quality Financial, Social and Livelihoods Education for Children and Youth*. Amsterdam, Child & Youth Finance International.

<http://childfinanceinternational.org/library/cyf-publications/A-Guide-to-Economic-Citizenship-Education-Quality-Financial-Social-and-Livelihoods-Education-for-Children-and-Youth-CYFI-2013.pdf>

Classroom Connections. Cultivating a Culture of Peace in the 21st Century. <http://www.cultivatingpeace.ca/cpmaterials/module1/>

Classroom Connections. Cultivating Peace – Taking Action. <http://www.classroomconnections.ca/en/takingaction.php>.

Európa Tanács, EBESZ/ODIHR (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet/Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala), UNESCO és OHCHR (az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala) 2009. *Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice*. Warsaw, OSCE/ODIHR. <http://www.osce.org/odihr/39006?download=true>

Föld Charta. <http://www.earthcharterinaction.org/content/>

Education Scotland. Világpolgárok képzésére vonatkozó tanterv a Curriculum for Excellence (tanterv a kiválóság eléréséért) keretében.

<http://www.educationscotland.gov.uk/learningteachingandassessment/learningacrossthecurriculum/themesacrosslearning/globalcitizenship/about/developingglobalcitizens/what.asp>

Evans, M. and Reynolds, C. (eds). 2004. *Educating for Global Citizenship in a Changing World: A Teacher's Resource Handbook*. Toronto, ON, OISE/UT Online publication. http://www.oise.utoronto.ca/cidec/Research/Global_Citizenship_Education.html

A „Global Citizenship Curriculum Development” projekt. A Faculty of Education International és a University of Alberta International Világpolgársági Képzési és Oktatási Központja. <http://www.gccd.ualberta.ca/>

Global Dimension: The World in Your Classroom. <http://globaldimension.org.uk/>

Global Teacher. <http://globaldimension.org.uk/resources/item/2107>

Global Teacher Education. Globális oktatási források pedagógusok számára. <http://www.globalteachereducation.org/global-education-resources-teachers>

Global Youth Action Network. <http://www.youthlink.org/gyanv5/index.htm>

Larsen, M. 2008. *ACT! Active Citizens Today: Global Citizenship for Local Schools*. London, ON, University of Western Ontario. http://www.tvdsb.on.ca/act/KIT_PDF_fles/B-Introduction.pdf

McGough, H. and Hunt, F. 2012. *The Global Dimension: A Practical Handbook for Teacher Educators*. London, Institute of Education, University of London. [http://www.ioe.ac.uk/Handbook_fnal\(1\).pdf](http://www.ioe.ac.uk/Handbook_fnal(1).pdf)

Montemurro, D., Gambhir, M., Evans, M. and Broad, K. (eds). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classrooms*. Toronto, ON, OISE, University of Toronto. http://www.oise.utoronto.ca/oise/UserFiles/File/TEACHING_GLOBAL_MATTERS_FINAL_ONLINE.pdf

Open Spaces for Dialogue and Enquiry (OSDE) Methodology. <http://www.osdemethodology.org.uk/osdemethodology.html>

Oxfam. 2006. *Education for Global Citizenship: A Guide for Schools*. Oxford, England, Oxfam GB. http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx

Oxfam. Világpolgársággal kapcsolatos útmutatók: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides>

Oxfam. 2008. *Getting Started with Global Citizenship: A Guide for New Teachers*. Oxford, England, Oxfam GB. <https://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/GCNewTeacherENGLAND.ashx>

Sinclair, M., Davies, L., Obura, A. and Tibbitts, F. 2008. *Learning to Live Together: Design, Monitoring and Evaluation of Education for Life Skills, Citizenship, Peace and Human Rights*. Eschborn, Germany, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH. http://www.inesite.org/uploads/files/resources/doc_1_Learning_to_Live_Together.pdf

TakingITGlobal. <http://www.tigweb.org>

A Paulo és Nita Freire nemzetközi projekt a kritikai pedagógiáért. Pedagógusi források. <http://www.freireproject.org/resources/in-the-classroom/>

Tunney, S., O'Donoghue, H., West, D., Gallagher, R., Gerard, L. and Molloy, A. (eds). 2008. *Voice our Concern*. Dublin, Amnesty International. <http://www.amnesty.ie/voice-our-concern>.

UNEP. 2010. *Here and Now! Education for Sustainable Consumption Recommendations and Guidelines*. Nairobi, UNEP. http://www.unep.org/pdf/Here_and_Now_English.pdf

UNESCO Oktatás és tanulás a fenntartható jövőért. Multimédiás pedagógusképző program. <http://www.unesco.org/education/tlsf/>

UNESCO 2012. *Education for Sustainable Development: Sourcebook*. Paris, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002163/216383e.pdf>. Angol nyelven elérhető videók: <http://www.unesco.org/archives/multimedia/?pg=34&pattern=Sourcebook&related=>

UNESCO 2014. *How is Global Citizenship Taught? Wisdoms from the Classroom*. <http://www.unescobkk.org/education/news/article/how-is-global-citizenship-taught-wisdoms-from-the-classroom/>

ENSZ globális oktatási és tanulási projekt. Kiber iskolabusz. www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/

Tantervi szakpolitikai példák

AFGANISZTÁN

Oktatási törvény (2008). In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

AUSZTRÁLIA

A 2013. évi ausztrál tanterv. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

A fiatal ausztrálokra vonatkozó oktatási célokról szóló melbourne-i nyilatkozat (2008). In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

KANADA

Global Citizenship Curriculum Development, a Faculty of Education International és a University of Alberta International Világpolgársági Oktatási és Kutatási Központja
<http://www.globaled.ualberta.ca/en/OutreachandInitiatives/GlobalCitizenshipCurriculumDev.aspx>

KOLUMBIA

Guía 48, Ruta de gestión para alianzas en el desarrollo de competencias ciudadanas, Ministerio de Educación Nacional. Kolumbia. 2014.
<http://www.mineducacion.gov.co/1621/w3-article-339478.html>

Világpolgári kompetenciák Kolumbiában. <http://www.mineducacion.gov.co/cvn/1665/article-75768.html>

INDONÉZIA

A 2013. évi tanterv. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

FÜLÖP-SZIGETEK

A K-12-es tanterv. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

KOREAI KÖZTÁRSASÁG

A békére való oktatás gyeonggi chartája. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

A 2009. évi tanterv. In UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208e.pdf>

UNESCO 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO. A kiadvány azt vizsgálja, hogy 10 ország – Afganisztán, Ausztrália, Indonézia, Malajzia, Mianmar, Nepál, a Fülöp-szigetek, a Koreai Köztársaság, Sri Lanka és Thaiföld – hogyan használja az oktatást a béke és a kölcsönös megértés előmozdítására.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf>

Globális együttműködési források

E-Pals. <http://www.epals.com/#!/main>

The Global Teenager Project. <http://www.globalteenager.org/>

National Association of Independent Schools. Challenge 20/20.
<http://www.nais.org/Articles/Pages/Challenge-20-20.aspx>

UNESCO Associated Schools Project.
<http://www.unesco.org/new/en/education/networks/global-networks/aspnet/>

UNESCO ASPnet in Action: Global Citizens Connected for Sustainable Development.
<http://en.unesco.org/aspnet/globalcitizens>

UNESCO. 2014. *Learning to Live Together: Education Policies and Realities in the Asia-Pacific*. Bangkok, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002272/227208E.pdf>

Szervezetek és kezdeményezések

British Council, Connecting Classrooms.
<https://schoolsonline.britishcouncil.org/linking-programmes-worldwide/connecting-classrooms/spotlight/Lebanon>

A University of Alberta Világpolgársági Oktatási és Kutatási Központja.
<http://www.cgcer.ualberta.ca/AboutCGCER.aspx>

A gyermekek online biztonságával foglalkozó projekt, a libanoni Oktatási és Felsőoktatási Minisztérium Oktatáskutatói és -fejlesztési Központja.
<http://www.crdp.org/en/desc-projects/6240-%20Child%20Safety%20Online>

Európa Tanács. 2012. Compass – Manual for Human Rights Education with Young People. Strasbourg, France, Council of Europe. www.coe.int/compass

Developing a Global Perspective for Teachers. <http://www.developingaglobalperspective.ca/gern/>

Education Above All. <http://educationaboveall.org>

Európai Központ a Globális Egymásroutaltságért és Szolidaritásért (Észak-Dél Központ), Európa Tanács.
http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/default_en.asp

A Freire-projekt. <http://www.freireproject.org>

„Első a globális oktatás” kezdeményezés, az ENSZ főtitkárának oktatási kezdeményezése.
<http://www.globaleducationfirst.org>

Global Education Network Europe (GENE). <http://www.gene.eu>

The JUMP! Foundation Global Leadership Center @ NIST.
<http://jumpfoundation.org/jcommunity/jump-bangkok-hub/jump-global-leadership-center-nist-south-east-asia/>

A tanulási mérőszámokkal foglalkozó munkacsoport

<http://www.brookings.edu/about/centers/universal-education/learning-metrics-task-force-2>

The Longview Foundation. <http://longviewfdn.org/>

The MasterCard Foundation.

<http://www.mastercardfdn.org/youth-learning/the-mastercard-foundation-scholars-program>

New Pedagogies for Deep Learning Project. <http://www.newpedagogies.org>

A Power Politics projekt (a skóciai Aberdeen és Nigéria között). <http://www.powerpolitics.org.uk/resources>

Tunézia emberi jogokkal és polgársággal foglalkozó iskolai klubjai.

http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/launch_of_the_first_citizenship_and_human_rights_school_club_in_tunisia/#.VDoyblFpvJw

Oktatási és tanulási segédanyagok

Andreotti V. and Souza, L. 2008. *Learning to Read the World Through Other Eyes*. Derby, England, Global Education. https://www.academia.edu/575387/Learning_to_Read_the_World_Through_Other_Eyes_2008_

Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding (APCEIU).
<http://www.unescoapceiu.org/en/m211.php?pn=2&sn=1&sn2=1&seq=34>

Európa Tanács. 2009. *How All Teachers Can Support Citizenship and Human Rights Education: a Framework for the Development of Competences*. Strasbourg, France, Council of Europe.
http://www.theewc.org/uploads/content/archive/6555_How_all_Teachers_A4_assemble_1.pdf

Global Teacher Education (GTE). **Azt követően jött létre, hogy a Longview Foundation 2008-ban közzétette a Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change (A pedagógusok felkészülése a globális korra: A változás szükségessége) című jelentését**
(<http://www.longviewfdn.org/122/teacher-preparation-for-the-global-age.html>).

Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace & Sustainable Development (MGEIP). <http://mgiep.unesco.org/>

UNESCO 2005. *Guidelines and Recommendations for Reorienting Teacher Education to Address Sustainability*. Paris, UNESCO. Ez a kiadvány angol nyelven érhető el.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001433/143370e.pdf>

UNESCO 2012. *Exploring Sustainable Development: A Multiple-Perspective Approach*. Paris, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002154/215431E.pdf>

UNESCO és ECOWAS (Economic Community of West African States – Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége) 2013. *Education for a Culture of Peace, Human Rights, Citizenship, Democracy and Regional Integration: ECOWAS Reference Manual*. Dakar, UNESCO.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002211/221128e.pdf> és <http://www.educationalapaix-ao.org/>

UNICEF. 2011. *Educating for Global Citizenship: A Practical Guide for Schools in Atlantic Canada*. Canada, UNICEF.
http://www.unicef.ca/sites/default/files/imce_uploads/UTILITY%20NAV/TEACHERS/DOCS/GC/Educating_for_Global_Citizenship.pdf

2. melléklet: Bibliográfia

- Aaberg, R. 2013. Muhammad Faour, a Carnegie vezető munkatársa a demokrácia oktatásáról az arab világban. *Council for a Community of Democracies*. http://www.ccd21.org/news/cd-ccd/faour_arab_world.html (Megnyitva 2015. április 19.)
- Abdi, A. and Shultz, L. (eds). 2008. *Educating for Human Rights and Global Citizenship*. New York, SUNY Press.
- Abu El-Haj, T. 2009. Becoming citizens in an era of globalization and transnational migration: Reimagining citizenship as critical practice. *Theory into Practice*, Vol. 48, pp. 274-282.
- Albala-Bertrand, L. 1995. What education for what citizenship? First lessons from the research phase. *Educational Innovation and Information* (Geneva, UNESCO IBE - International Bureau of Education (UNESCO) - Nemzetközi Oktatási Iroda, UNESCO), No. 82.
- Aleinikoff, T.A. and Klusmeyer, D.B. (eds). 2001. *Citizenship Today: Global Perspectives and Practices*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- American Association of Colleges of Teacher Education and the Partnership for 21st Century Skills. 2010. *21st Century Knowledge and Skills in Educator Preparation*. http://www.p21.org/storage/documents/aacte_p21_whitepaper2010.pdf (Accessed 19 April 2015.)
- Andreotti, V. 2006. Soft versus critical global citizenship education. *Policy & Practice: A Development Education Review*, Vol. 3, pp. 40-51. <http://www.developmenteducationreview.com/issue3-focus4> (Megnyitva 2015. április 19.)
- Andreotti, V. 2011. Engaging the (geo)political economy of knowledge construction: Towards decoloniality and diversity in global citizenship education. *Globalization, Societies and Education Journal*, Vol. 9, No. 3-4, pp. 381-397.
- Andreotti V., Barker, L. and Newell-Jones, K. 2006. *Critical Literacy in Global Citizenship Education Professional Development Resource Pack*. Centre for the Study of Social and Global Justice at the University of Nottingham and Global Education Derby. https://www.academia.edu/194048/Critical_Literacy_in_Global_Citizenship_Education_2006_ (Accessed 19 April 2015.)
- Arthur, J., Davies, I. and Hahn, C. (eds). 2008. *The SAGE Handbook of Education for Citizenship and Democracy*. London, SAGE Publications Ltd.
- Avery, P. 1997. *The Future of Political Participation in Civic Education*. Minnesota, Social Science Education Consortium.
- Banks, J. (ed.). 2004. *Diversity and Citizenship Education: Global Perspectives*. San Francisco, CA, John Wiley & Sons.
- Banks, J. 2008. Diversity, group identity, and citizenship education in a global age. *Educational Researcher*, Vol. 37, No. 3, pp. 129-139.

- Bickmore, K. 2006. Democratic social cohesion (assimilation)? Representations of social conflict in Canadian public school curriculum. *Canadian Journal of Education*, Vol. 29, No. 2, pp. 359-386.
- Boulding, E. 1988. Building a global civic culture: Education for an interdependent world (John Dewey Lecture). New York, Teachers College Press.
- Boulding, E. 2011. New understandings of citizenship: Path to a peaceful future? Pilisuk, M. and Nagler, M.N. (eds), *Peace Efforts That Work and Why*, Vol. 3 of *Peace Movements Worldwide*. Santa Barbara, CA, Praeger, pp. 5-14.
- Cabrera, L. 2010. *The Practices of Global Citizenship*. Cambridge, England, Cambridge University Press.
- Cogan, J. and Grossman, D. 2009. Characteristics of globally-minded teachers: A 21st century view. Kirkwood-Tucker, T. F. (ed.), *Visions in Global Education: The Globalization of Curriculum and Pedagogy in Teacher Education and Schools*. New York, Peter Lang.
- Darling-Hammond, L. and Bransford, J. (eds). 2005. *Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do*. San Francisco, CA, Jossey-Bass.
- Davies, I. and Pike, G. 2009. Global citizenship education: Challenges and possibilities. Lewin, R. (ed.), *The Handbook of Practice and Research in Study Abroad: Higher Education and the Quest for Global Citizenship*. New York, Routledge.
- Davies, I., Evans, M. and Reid, A. 2005. Globalising citizenship education? A critique of 'global education' and 'citizenship education'. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 53, No. 1, pp. 66-87.
- Davies, L., Harber, C. and Yamashita, H. 2004. *Global Citizenship Education: The Needs of Teachers and Learners*. Birmingham, England, Centre for International Education and Research, University of Birmingham.
- Delanty, G. 1999. *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham, England, Open University Press.
- Department for Education and Skills (DfES). 2007. *Curriculum Review: Diversity and Citizenship (Ajebo Report)*. London, DfES.
- Dewey, J. 1916. *Democracy and education. An introduction to the philosophy of education*, 1966 edn. New York, Free Press.
- Dower, N. 2003. *An Introduction to Global Citizenship*. Edinburgh, Edinburgh University Press.
- Earl, L. 2003. *Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning*. Thousand Oaks, CA, Corwin Press.
- Education Above All. 2012. *Education for Global Citizenship*. Doha, Education Above All.
- Eidoo, S., Ingram, L., MacDonald, A., Nabavi, M., Pashby, K. and Stille, S. 2011. Through the kaleidoscope: Intersections between theoretical perspectives and classroom implications in critical global citizenship education. *Canadian Journal of Education*, Vol. 34, No. 4, pp. 59-85.
- Evans, M. 2008. Citizenship education, pedagogy, and school contexts. Arthur, J. Davies, I. and Hahn, C. (eds), *The SAGE Handbook of Citizenship and Democracy*. London, SAGE Publications Ltd, pp. 519-532.

- Evans, M., Davies, I., Dean, B. and Waghid, Y. 2008. Educating for global citizenship in schools: Emerging understandings. Mundy, K., Bickmore, K., Hayhoe, R., Madden, M. and Majidi, K. (eds), *Comparative and International Education: Issues for Teachers*. New York, Teachers' College Press, pp. 273-298.
- Evans, M., Ingram, L., MacDonald, A. and Weber, N. 2009. Mapping the "global dimension" of citizenship education in Canada: The complex interplay of theory, practice, and context. *Citizenship, Teaching and Learning*, Vol. 5, No. 2, pp. 16-34.
- Faour, M. and Muasher, M. 2011. *Education for Citizenship in the Arab World: Key to the Future*.
- Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace. http://carnegieendowment.org/files/citizenship_education.pdf (Megnyitva 2015. április 19.)
- Faour, M. and Muasher, M. 2012. *The Arab World's Education Report Card: School Climate and Citizenship Skills*. Washington, DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- Freire, P. 1970. *Pedagogy of the Oppressed*. London and New York, Continuum.
- Fullan, M. and Langworthy, M. 2014. *A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning*. London, Pearson.
- Gaudelli, W. (ed.). 2003. *World Class: Teaching and Learning in Global Times*. Mahwah, NJ, Lawrence Earlbaum Associates.
- Gay, G. 2000. *Culturally Responsive Teaching. Theory, Research and Practice*. New York, Teachers College Press.
- Hahn, C. 1998. *Becoming Political: Comparative Perspectives on Citizenship Education*. Albany, NY, State University of New York Press.
- Harshman, J., Augustine, T. and Merryfeld, M. (eds). 2015. *Research in Global Citizenship Education*. Information Age Publishing, Inc.
- Heater, D. 2002. *World Citizenship: Cosmopolitan Thinking and Its Opponents*. London, Continuum.
- Held, D. 1999. The transformation of political community: Rethinking democracy in the context of globalisation. Shapiro, I. and Hacker-Gordon, C. (eds), *Democracy's Edges*. Cambridge, England, Cambridge University Press.
- Hicks, D. and Holden, C. 2007. *Teaching the Global Dimension: Key Principles and Effective Practice*. London, Routledge, Taylor and Francis Group.
- Hooks, B. 1994. *Teaching to Transgress? Education as the Practice of Freedom*. London and New York, Routledge.
- Ibrahim, T. 2005. Global citizenship education: Mainstreaming the curriculum? *Cambridge Journal of Education*, Vol. 35, No. 2, pp. 177-194.
- Ichilov, O. 1998. Patterns of citizenship in a changing world. Ichilov, O. (ed.), *Citizenship and Citizenship Education in a Changing World*. London, The Woburn Press, pp. 11-27.
- Isin, E. F. 2009. Citizenship in flux: the figure of the activist citizen. *Subjectivity*, Vol. 29, pp. 367-388.

- Jorgenson, S. and Shultz, L. 2012. Global citizenship education in post-secondary institutions: What is protected and what is hidden under the umbrella of GCE? *Journal of Global Citizenship and Equity Education*, Vol. 2, No. 1, pp. 1-22.
- Kiwan, D. 2008. *Education for Inclusive Citizenship*. London and New York, Routledge.
- Kiwan, D. 2014. Emerging forms of citizenship in the Arab world. Isin, E. and Nyers, P. (eds), *Routledge Global Handbook of Citizenship Studies*. London and New York, Routledge.
- Kiwan, D. with Starkey, H. (eds). 2009. Civil society, democracy and education. *Education, Citizenship and Social Justice*, Vol. 4, No. 2.
- Kolb, D. A. 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall.
- Ladson-Billings, G. 1995. But that's just good teaching! The case for culturally relevant pedagogy. *Theory into Practice*, Vol. 34, No. 3, pp. 159-165.
- Lee, W.O. 2008. The development of citizenship education curriculum in Hong Kong after 1997: Tensions between national identity and global citizenship. Grossman, D., Lee, W.O. and Kennedy, K. (eds), *Citizenship Curriculum in Asia and the Pacific*. The Netherlands, Springer.
- Lee, W.O. 2012. Learning for the future: The emergence of lifelong learning and the internationalization of education as the fourth way? *Educational Research for Policy and Practice*, Vol. 11, No. 1, pp. 53-64.
- Longview Foundation. 2008. *Teacher Preparation for the Global Age: The Imperative for Change*. Silver Spring, MD, Longview Foundation for Education in World Affairs and International Understanding Inc. <http://www.longviewfdn.org/fles/44.pdf> (Megnyitva 2015. április 19.)
- Mansilla, V.B. and Jackson, A. 2011. *Educating for Global Competence: Preparing Our Youth to Engage the World*. E. Omerso (ed.). New York, Asia Society and the Council of Chief State School Officers. <http://asiasociety.org/fles/book-globalcompetence.pdf> (Megnyitva 2015. április 19.)
- Marshall, T. H. 1949. *Citizenship and Social Class*. London, Pluto Press.
- McLean, L., Cook, S. and Crowe, T. 2006. Educating the next generation of global citizens through teacher education, one new teacher at a time. *Canadian Social Studies Journal*, Vol. 40, No. 1, pp. 1-7.
- Merryfield, M. 2000. Why aren't teachers being prepared to teach for diversity, equity, and global interconnectedness? A study of lived experiences in the making of multicultural and global educators. *Teaching and Teacher Education*, Vol. 16, pp. 429-443.
- Merryfield, M., Jarchow, E. and Pickert, S. (eds). 1996. *Preparing Teachers to Teach Global Perspectives: A Handbook for Teacher Educators*. Thousand Oaks, CA, Corwin Press.
- Montemurro, D., Gambhir, M., Evans, M. and Broad, K. (eds). 2014. *Inquiry into Practice: Learning and Teaching Global Matters in Local Classrooms*. Toronto, ON, Ontario Institute for Studies in Education.
- Mortimore, P. 1999. *Understanding Pedagogy and Its Impact on Learning*. London, Paul Chapman.

- Nagda, B., Gurin, P. and Lopez, G. 2003. Transformative pedagogy for democracy and social justice. *Race, Ethnicity and Education*, Vol. 6, No. 2, pp. 165-191.
- Nelson, J. and Kerr, D. 2006. *Active Citizenship in INCA Countries: Definitions, Policies, Practices and Outcomes* (Final Report). Qualifications and Curriculum Authority (England), National Foundation for Educational Research, and International Review of Curriculum and Assessment Frameworks (INCA). <https://www.nfer.ac.uk/publications/QAC02/QAC02.pdf> (Megnyitva 2015. április 19.)
- Niens, U. and Reilly, J. 2012. Education for global citizenship in a divided society? Young people's views and experiences. *Comparative Education*, Vol. 48, No. 1, pp. 103-118.
- Noddings, N. (ed.). 2005. *Educating Citizens for Global Awareness*. Boston, Teachers College Press.
- Nussbaum, M. 2002. Education for citizenship in an era of global connection. *Studies in Philosophy and Education*, Vol. 21, pp. 289-303.
- Osborne, K. 2001. Democracy, democratic citizenship, and education. Portelli, J.P. and Solomon, R.P. (eds), *The Erosion of Democracy in Education*. Calgary, AB, Detselig Enterprises, pp. 29-61.
- Osler, A. and Starkey, H. 2005. *Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education*. Maidenhead, England, Open University Press.
- Osler, A. and Starkey, H. 2006. *Cosmopolitan Citizenship, Changing Citizenship: Democracy and Inclusion in Education*. Maidenhead, England, Open University Press.
- O'Sullivan, M. and Pashby, K. 2008. *Citizenship Education in the Era of Globalization: Canadian Perspectives*. Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.
- Oxley, L. and Morris, P. 2013. Global citizenship: A typology for distinguishing its multiple conceptions. *British Journal of Educational Studies*, Vol. 61, pp. 301-325.
- Parker, W. (ed.). 1995. *Educating the Democratic Mind*. Albany, NY, State University of New York Press.
- Peters, M. A., Britton, A. and Blee, H. (eds). 2008. *Global Citizenship Education: Philosophy, Theory and Pedagogy*. Rotterdam, The Netherlands, Sense Publishers.
- Pigozzi, M. J. 2006. A UNESCO view of global citizenship education. *Educational Review*, Vol. 58, No. 1, pp. 1-4.
- Pike, G. 2000. Global education and national identity: In pursuit of meaning. *Theory into Practice*, Vol. 39, No. 2, pp. 64-73.
- Pike, G. 2008. Reconstructing the legend: Educating for global citizenship. Abdi, A. and Shultz, L. (eds), *Educating for Human Rights and Global Citizenship*. New York, State University of New York Press, pp. 223-237.
- Pykett, J. 2010. Citizenship education and narratives of pedagogy. *Citizenship Studies*, Vol. 14, No. 6, pp. 621-635.
- Quaynor, L. 2012. Citizenship education in post-conflict contexts: A review of the literature. *Education Citizenship and Social Justice*, Vol. 7, No. 1, pp. 33-57.
- Quezada, R. L. (ed.). 2010. Internationalization of teacher education: Creating globally competent teachers and teacher educators for the 21st century. *Teaching Education*, Vol. 21, No. 1.

- Reardon, B. 1988. *Comprehensive Peace Education. Educating for Global Responsibility*. New York, Teachers College Press.
- Reilly, J. and Niens, U. 2013. Global citizenship as education for peacebuilding in a divided society: Structural and contextual constraints on the development of critical dialogic discourse in schools. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*.
- Richardson, G. H. and Abbott, L. 2009. Between the national and the global: Exploring tensions in Canadian citizenship education. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, Vol. 9, No. 3, pp. 377-394.
- Schattle, H. 2008. *The Practices of Global Citizenship*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.
- Shultz, L. 2007. Educating for global citizenship: Conflicting agendas and understandings. *The Alberta Journal of Educational Research*, Vol. 53, No. 3, pp. 248-258.
- Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. and Losito, B. 2010. *2010 Initial Findings from the IEA Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Sipos, Y., Battisti, B. and Grimm, K. 2008. Achieving transformative sustainability learning: Encouraging head, hands and heart. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 9, No. 1, pp. 68-86.
- Stevick, D. and Levinson, B. 2007. *Reimagining Civic Education: How Diverse Societies Form Democratic Citizens*. Lanham, MD, Rowman and Littlefield.
- Torney-Purta, J., Schwille, J. and Amadeo, J. (eds). 1999. *Civic Education across Countries: Twenty-four National Case Studies from the IEA Civic Education Project*. Amsterdam, International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).
- Torres, C.A. 2010. Education, power and the state: Dilemmas of citizenship in multicultural societies. Alexander, H., Pinson, H. and Yonah, Y. (eds), *Citizenship Education and Social Conflict*. London, Routledge, pp. 61-82.
- UNESCO 2013. *Global Citizenship Education. An emerging perspective. Outcome document of the Technical Consultation on Global Citizenship Education*. Paris, UNESCO.
- UNESCO 2013. *Intercultural Competencies. Conceptual and operational framework*. Paris, UNESCO.
- UNESCO 2014. *Global Citizenship Education. Preparing Learners for the Challenges of the 21st Century*. Paris, UNESCO.
- UNESCO 2014. *Teaching Respect for All*. Paris, UNESCO.
- Warwick, P. 2008. Talking through global issues: A dialogue based approach to CE and its potential contribution to community cohesion. citizED. <http://www.citized.info/pdf/commarticles/Paul%20Warick%20from%20Cathie%20April%2008.pdf> (Megnyitva 2015. április 19.)
- Westheimer, J. and Kahne, J. 2004. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*, Vol. 41, No. 2, pp. 237-269.
- Wintersteiner, W. 2013. Global Citizenship Education. Grobbauer, H. (ed), *Global Learning in Austria. Potential and Perspective. Aktion & Reflexion*, Vol 10, pp.18-29.

3. melléklet: A gyakorlati tesztelés résztvevői

Ország	Koordinátor	Közreműködő
Kanada	<ul style="list-style-type: none"> Marie-Christine Lecompte, nemzeti koordinátor, ASPnet 	<ul style="list-style-type: none"> Chad Bartsch, pedagógus, Queen Elizabeth High School Robert Mazzotta, az Alberta Teachers' Association vezető munkatársa, és Alberta tartományi koordinátora, ASPnet
Libanon	<ul style="list-style-type: none"> Fadi Yarak, oktatási főtitkár, Oktatási és Felsőoktatási Minisztérium 	<ul style="list-style-type: none"> Tantervi szakértő Oktatási tervező Oktatási és Felsőoktatási Minisztérium
Mexikó	<ul style="list-style-type: none"> Olivia Flores Garza ASPnet koordinátor 	<ul style="list-style-type: none"> Gina A. Decanini, pedagógus, Americano Anáhuac Általános Iskola Dan Lester Mota Martínez, pedagógus, Americano Anáhuac Általános Iskola Gloria Laura Soto Cantú, koordinátor, Americano Anáhuac Általános Iskola Andrés Bolaños, oktatási igazgató, FORMUS Középiskola Susana Jara, pedagógus, FORMUS Középiskola Mónica Rodríguez, pedagógus, FORMUS Középiskola Dennis Jael Flores Toletino, pedagógus, 7-es számú középiskola, Universidad Autónoma de Nuevo León María de Lourdes Aguirre Martínez, koordinátor, 7-es számú középiskola, Universidad Autónoma de Nuevo León
Koreai Köztársaság	<ul style="list-style-type: none"> Jeongmin Eom, az APCEIU (Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding) kutatási és fejlesztési csoportjának vezetője Hyo-Jeong Kim, programspecialista-asszisztens Seulgi Kim, programspecialista-asszisztens Jihong Lee, programspecialista-asszisztens 	<ul style="list-style-type: none"> Tantervfejlesztési szakértők: Soon-Yong Pak, Daehoon Jho, Young-gi Ham, Dawon Kim, Yeolkwan Sung, Geunho Lee A tantervek/tankönyvek fejlesztése terén jelentős tapasztalattal rendelkező pedagógusok Sang-hee Han, Heungsoon Lee, Sangyong Park, Seong-ho Bae, Byung-seop Choi A globális felelősségvállalásra nevelés oktatási minisztérium által kijelölt vezető pedagógusai: Sun-Young Han, Hye-kyung Son, Won-hyang Lee, Jae-wha Choi, Sang-Joo Hwang, Yang-mo Kim, Hee-jeong Kim, Mi-na Song, Dong-hyuk Kim, Mi-hee Lee, Seong-mi Bae, Eun-young Kim, Seong-joon Jo, Tae-hoon Kim, Hyo-kyung Hwang, Ji-a Yoon, Ae-kyung Jeong, Yo-han Lee, Mi-ja Jeon, Seon-ryeong Lee, Young-a Im, Min-kyung Kim, Sang-soon Jang, Yeon-jeong Lee, Young-bae Ji, Seong-mi Hong, Kyung-ran Ko, Kwang-hee Moon, Geum-hong Park, Jeong-lee Kang, Yoon-suk Hwang, Kyu-dae Lee, Kyung-suk Lee, Byung-nam kwak, Mi-soon Chu
Uganda	<ul style="list-style-type: none"> Rosie Agoi, ASPnet nemzeti koordinátor és az UNESCO ugandai nemzeti bizottságának főtitkár-helyettese 	<ul style="list-style-type: none"> Dhabangi Charles, pedagógus és ASPnet koordinátor, Kamuli Fiú Általános Iskola Otwao Richard, pedagógus és ASPnet koordinátor, Mt St Mary's College, Namagunga

A globális felelősségvállalásra nevelés célja, hogy változásokat idézzon elő, és átadja, illetve kifejlessze azokat az ismereteket, készségeket, értékeket és attitűdöket, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók hozzájáruljanak a befogadóbb, igazságosabb és békésebb világ megteremtéséhez. Ez a kiadvány, A globális felelősségvállalásra nevelés: Témák és tanulási célkitűzések az UNESCO első pedagógiai útmutatója a globális felelősségvállalásra neveléssel kapcsolatban. Javaslatokat tartalmaz azzal kapcsolatban, hogyan alakítsák át a globális felelősségvállalásra nevelés fogalmait gyakorlati, életkornak megfelelő témákká és tanulási célkitűzésekké oly módon, hogy lehetővé tegyék a helyi viszonyokhoz való hozzáigazításukat. Forrásként kíván szolgálni az oktatók, a tantervfejlesztők, a képzéseket vezető személyek és a döntéshozók számára, de emellett a nem formális és informális környezetben dolgozó egyéb oktatási szereplők számára is hasznos lesz.

További információkért

Írjon az alábbi e-mail címre: gced@unesco.org

vagy keresse fel az alábbi honlapot: <http://www.unesco.org/new/en/global-citizenship-education>

With the support of



**Education
Sector**

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization



United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

국제연합
교육과학문화기구

APCEIU

Asia-Pacific Centre of
Education for International Understanding
under the auspices of UNESCO

유네스코 아시아태평양 국제이해교육원



9 789231 001024